

Jonna Jaakola, Hanna Majanmaa

Keijumaailman tytöt

Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen ryhmä Icehearts-tyttöjoukkueelle

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

26.2.2015

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Jonna Jaakola, Hanna Majanmaa Keijumaailman tytöt - Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen ryhmä Icehearts-tyttöjoukkueelle 45 sivua + 8 liitettä 26.2.2015
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaalialan koulutusohjelma
Ohjaajat	lehtori Arto Salonen lehtori Aini Ronkainen
<p>Tunteiden tunnistaminen ja niiden näyttäminen on iso osa elämää koko elämänkaaren ajan. Sen lisäksi, että osaa tunnistaa tunteita itsessä ja näyttää niitä muille, on tärkeää, että osaa tunnistaa tunteita myös muissa ihmisissä. Tunnetaidoilla sekä sosiaalisilla taidoilla on suuri vaikutus koko elämäntilanteeseen; ihmissuhteisiin, opiskeluun ja työelämään sekä taitoon käsitellä erilaisia tilanteita. Sosiaaliset taidot ovat opittuja ja näitä taitoja voi kehittää koko elämän ajan.</p> <p>Toteutimme opinnäytetyömme yhteistyössä Icehearts-tyttöjoukkueen kanssa. Icehearts on lastensuojelun varhaisen puuttumisen toimintamalli, joka antaa pitkäkestoista ammatillista kasvun tukea lapsille, joista on noussut erityinen huoli. Opinnäytetyön tavoitteena oli toteuttaa sosiaalisten taitojen ryhmä, joka antaa tytöille mahdollisuuden harjoitella sosiaalisia taitoja turvallisessa ympäristössä sekä antaa tytöille kokemuksia, jotka vaikuttavat myönteisesti sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Tavoitteena oli kehittää työskentelymenetelmiä, joita voidaan käyttää jatkossa hyödyksi Icehearts-toiminnassa. Teoriapohjana käytämme sosiaalisen kompetenssin teoriaa sekä tunteisiin ja sosiaalisiin taitoihin liittyviä teorioita.</p> <p>Ryhmään osallistui yhteensä 14 iältään 7–9 -vuotiasta tyttöä. Toimintamme koostui neljästä ryhmäkerrasta, joissa käsiteltiin tunteisiin ja sosiaalisiin taitoihin liittyviä teemoja. Teemat eri kerroilla olivat <i>erilaiset tunteet, tunteiden näyttäminen ja sanoittaminen sekä toisen asemaan asettuminen</i>. Suunnittelimme toimintamme pohjaksi Keijumaailman ympäristön. Kirjoitimme satuja Keijumaailman tytöistä, koska lasten on helpompaa eläytyä satumaailman tilanteisiin ja peilata niitä omaan elämään. Lisäksi loimme Keiju-kansion tyttöjen arjessa käytettäväksi. Keiju-satujen ja kansion ohella käytimme toiminnassa työvälineinä keskustelua sekä erilaisia toiminnallisia menetelmiä.</p> <p>Ryhmän aikana huomasimme tytöillä olevan selkeitä puutteita sosiaalisissa taidoissa. Tytöt olivat kuitenkin aidosti kiinnostuneita ryhmässä käsitellyistä aiheista, pohtivat syvällisesti Keiju-satujen tapahtumia sekä peilasivat niitä omaan kokemukseensa. Keijumaailman sadut ja Keiju-kansio osoittautuivat hyviksi menetelmiksi Icehearts-tyttöjen kanssa työskennellessä. Keräsimme toimintamme lopuksi palautteen ryhmään osallistuneilta tytöiltä ja ryhmän kasvattajalta. Tytöt kokivat toiminnan heille mielekkääksi ja opettavaiseksi. Kasvattaja koki toimintamme tytöille hyödyllisenä ja merkityksellisenä. Kasvattaja kertoi, että Keiju-kansiosta oli puhuttu paljon työskentelyn jälkeenkin ja se oli tärkeä tytöille.</p>	
Avainsanat	tunteet, sosiaaliset taidot, Icehearts, tarinatyöskentely

Authors Title Number of Pages Date	Jonna Jaakola, Hanna Majanmaa Fairy World's Girls – Social Skills Group For Icehearts Girls Team 45 pages + 8 appendices 26 February 2015
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Arto Salonen, Senior Lecturer Aini Ronkainen, Senior Lecturer
<p>Recognizing and showing emotions is a huge part of our lives throughout our entire lifetime. In addition to being able to recognize one's own emotions and show emotions to others, it's also important to identify emotions in other people. Emotional skills and social skills have a huge impact on the whole course of life; relationships, studying, working life and also on the ability to handle different situations. Social skills are learned and these skills can develop during the whole lifetime. We executed our thesis in association with Icehearts girls team. Icehearts is a child welfare early intervention operating model which gives long-term professional support for children who are particularly at risk. The goal of this thesis was to execute social skills group which gave the girls an opportunity to practice social skills in a safe environment and give also experiences that have a positive effect on their development in social skills. The objective was to develop methods which can be used in Icehearts daily operations. As a theory base we used social competence theory alongside with theories that related to emotional and social skills.</p> <p>In total 14 girls between ages 7-9 participated in the group. Our activity included four group meetings, where we covered different themes associated with emotions and social skills. The themes in our group meetings were: <i>variety of emotions, showing and expressing emotions and empathy</i>. We created Fairy World's environment as a base of our activity. We wrote tales of Fairy World's girls, because it is easier for children to empathize with the situations of fantasy world and reflect them on their own life. Furthermore, we created a Fairy-file for the use of girls' everyday life. We also used conversation and practical methods alongside the Fairy World's tales and the Fairy-file.</p> <p>During the group meetings we noticed that the girls have clear lack of social skills. However the girls were genuinely interested in the subjects covered in the group meetings, they pondered profoundly Fairy World's tales events and also managed to reflect them on their own experiences. Fairy World's tales and Fairy-file proved to be effective when working with the Icehearts girls. In the end of our activity, we gathered feedback from the girls and also from their educator. The girls felt that the activity was pleasant and educating for them while the educator mentioned also that the activity was useful and meaningful for the girls: the girls had also talked a lot about the Fairy-file and it was important for them even after the activity.</p>	
Keywords	social skills, emotions, Icehearts, narrative working

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Icehearts-toiminta	4
3	Sosiaalisen kompetenssin teoria	6
3.1	Sosiaaliset taidot	10
3.2	Tunteet	11
4	7–9 -vuotiaan lapsen sosiaalisten taitojen ja tunne-elämän kehitys	15
5	Menetelmälliset lähtökohdat	17
6	Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen ryhmä	20
6.1	Ensimmäinen ohjauskerta: erilaiset tunteet	21
6.2	Toinen ohjauskerta: tunteiden näyttäminen & sanoittaminen	24
6.3	Kolmas ohjauskerta: toisen asemaan asettuminen	29
6.4	Neljäs ohjauskerta: hyvästit keijuille	31
7	Toiminnan arviointi	33
8	Pohdinta	38
	Lähteet	43
	Liitteet	
	Liite 1. Ensimmäinen satu: Tervetuloa Keijumaailmaan!	
	Liite 2. Toinen satu: Jännitystä joulujuhlassa	
	Liite 3. Kolmas satu: Keijut auttavat kavereitaan	
	Liite 4. Neljäs satu: Hyvästit keijuille	
	Liite 5. Keijun kuva	
	Liite 6. Info vanhemmille	
	Liite 7. Palautelomake tytöille	
	Liite 8. Palautelomake tyttöjen kasvattajalle	

1 Johdanto

Kauppilan (2006) mukaan useilta lapsilta puuttuu keskeisiä sosiaalisia taitoja, joita heillä oletetaan olevan. Sosiaalisten taitojen vähäisyys voi aiheuttaa useita eri ongelmia ja jopa syrjäytymistä sosiaalisista tilanteista. Monia lapsia leimataan hankaliksi vain siksi, että heillä on puutteita sosiaalisessa taidoissa. Sosiaalisten taitojen puutteelle voi olla monia eri syitä eikä lapsi opi sosiaalisia taitoja ilman opetusta. Lapset oppivat sosiaalisia taitoja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa. Vertaisryhmissä saadut sosiaalisten tilanteiden mallit ovat erityisen merkittäviä lapselle. (Kauppila 2006: 134–139.)

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on toteuttaa ryhmä, joka koostuu tunteisiin ja sosiaalisiin taitoihin liittyvistä teemoista. Ryhmä kokoontuu yhteensä neljä kertaa ja toimintakertojen teemat ovat *erilaiset tunteet, tunteiden näyttäminen ja sanoittaminen* sekä *toisen asemaan asettuminen*. Taitoja harjoitellaan erilaisten toiminnallisten menetelmien kuten satujen lukemisen sekä niistä keskustelun avulla. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot opitaan lapsuuden ja nuoruuden aikana. Riittävät taidot mahdollistavat emotionaalisesti tyydyttävän elämän sekä omien tavoitteiden saavuttamisen. (Lappalainen ym. 2004: 6.) Jos lapsi kykenee kokemaan, näyttämään ja vastaanottamaan erilaisia tunteita, hän voi paremmin. (Isokorpi 2004: 129.) Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Icehearts-tyttöjoukkueen kanssa. Joukkueeseen kuuluvat tytöt käyvät ala-asteen toista tai kolmatta luokkaa. Icehearts on palkittu innovatiivinen varhaisen puuttumisen toimintamalli, jonka yhtenä keskeisenä työmenetelmänä on joukkueurheilu. Iceheartsin tavoitteena on ennaltaehkäistä syrjäytymistä, edistää sosiaalisia taitoja sekä luoda lapsille pitkäkestoinen ja turvallinen aikuisen läsnäolo läpi kasvun nivelvaiheet. Toiminta tarjoaa ammatillista kasvun tukea lapsille, joista on herännyt erityinen huoli. Joukkueeseen valitaan lapsia, joilla ei olisi jostain syystä mahdollisuutta osallistua muuhun harrastustoimintaan. (Icehearts. Kaikki pelaa, ihan oikeesti: 2–6.)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on antaa lapsille mahdollisuus harjoitella tunnetaitoja sekä sosiaalisia taitoja turvallisessa ympäristössä sekä antaa lapsille kokemuksia, jotka vaikuttavat myönteisesti sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen kehittymiseen. Tarkoituksena on harjoitella tyttöjen kanssa tunnistamaan erilaisia tunteita niin itsessä kuin toisessa, sekä ottamaan huomioon myös muiden tunteet ja pohtimaan omaa ja muiden käyttäytymistä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena on

kehittää työskentelymenetelmiä, joita voidaan käyttää jatkossa hyödyksi Icehearts-toiminnassa. Teoriapohjana käytämme sosiaalisen kompetenssin teoriaa sekä tunteisiin ja tunnekasvatukseen liittyviä teorioita. Olemme luoneet toimintamme välineiksi sadut Keijumaailmasta. Lasten on helpompi käsitellä asioita heistä irrallisina satumaailman kautta, jonka vuoksi toiminnassa käytetään Keijumaailman satuja. Sadut voivat olla apuna kun samaistutaan toisen tilanteeseen. Usein lapsen voi olla helpompi asettua kuvitteellisen hahmon asemaan, kuin läheisen leikkiverin (Peltonen – Kullberg-Piilola 2000: 74). Kehitimme tytöille sosiaalisten taitojen harjoittelun tueksi Keiju-kansion tyttöjen arjessa käytettäväksi. Sosiaalisia taitoja opettaessa on erittäin tärkeää saada järjestetyissä harjoitustilanteissa opitut taidot opetustilanteiden ulkopuolelle lasten arkipäivään. (Salmivalli 2008: 182–184.)

Lapsen ja nuoren tunne-elämän kehitystä voidaan tukea monin tavoin. Tunnekasvatuksessa tärkeimmät tekijät ovat tunteiden havaitseminen ja niiden hallinta. Tietoisen tunnekasvatuksen toteuttaminen on mahdollista koko lapsuuden ja nuoruuden ajan. Tunnekasvatus auttaa oppimaan tunne- ja empatiataitoja, joiden avulla voidaan ratkaista esimerkiksi sosiaalisia ristiriitatilanteita. Tunnekasvatus ei ole korvattavissa millään muulla kasvatuksellisella tekijällä. (Kempainen 2000: 4.) Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot opitaan lapsuuden ja nuoruuden aikana. Riittävät taidot mahdollistavat emotionaalisesti tyydyttävän elämän sekä omien tavoitteiden saavuttamisen. (Lappalainen ym. 2004: 6.) Jos lapsi kykenee kokemaan, näyttämään ja vastaanottamaan erilaisia tunteita, hän voi paremmin. (Isokorpi 2004: 129.)

Icehearts-tyttöjen kasvattajan mukaan suuri osa hänen työajastaan menee arjen toiminnan pyörittämiseen, eikä kasvattajalla ole tarpeeksi resursseja järjestää erillistä sosiaalisia taitoja kehittävä ohjelmaa koko ryhmän tytöille muun Icehearts-toiminnan ohessa. Kasvattaja kuitenkin kokee sosiaalisten taitojen ryhmätoiminnan tytöille ehdottomasti tarpeelliseksi ja hyödylliseksi. Kasvattajan mukaan tytöillä on päivittäin konflikteja keskenään, joiden selvittämiseen hän käyttää suuren osan työajastaan. Riidat häiritsevät koulussa toimimista ja Icehearts-ryhmän muotoutumista. Kasvattaja toi esille myös muita haasteita, joita hän on huomannut tyttöjen kanssa työskennellessä. Näitä haasteita ovat muun muassa tyttöjen kykenemättömyys ilmaista tunteitaan ja ajatuksiaan sekä ongelmat sosiaalisessa kanssakäymisessä. Nämä ovat syitä, joiden vuoksi lähdimme harjoittelemaan juuri sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja Icehearts-tyttöjen kanssa.

Arjen aitojen vuorovaikutustilanteiden lisäksi toiminnalliset menetelmät sopivat tunnetaitojen opetukseen. Tunnetaidot auttavat selviytymään eri elämäntilanteissa ja edistävät terveyttä. Tunnetaidot ja sosiaaliset taidot parantavat myös lasten ja nuorten kouluviihtyvyyttä. Ne lisäävät motivaatiota koulutyöhön ja ehkäisevät koulukiusaamista. (Jalovaara 2005: 97–98.) Sosiaalisten taitojen opettamisen tulisi sisältää myös tunteiden ja tunnetilojen havaitsemisen ja merkityksen opettamista (Kauppila 2006: 155). Tämän vuoksi tunteiden havaitsemisen ja näyttämisen pohtiminen sekä harjoittelu ovat osa jokaista toimintakertaamme. Salmivallin (2008) mukaan sosiaalisten taitojen oppiminen on nelivaiheinen prosessi, johon kuuluu sosiaalisista taidoista keskusteleminen, oikeiden ja väärin toimintatapojen tunnistaminen, taitojen harjoittelu ohjatuissa tilanteissa sekä taidon vahvistaminen arjessa. (Salmivalli 2008: 182–183.) Käytämme tätä prosessia ryhmätoimintamme pohjana. Jokainen toimintakerta sisältää esimerkkejä sosiaalisista tilanteista sadun muodossa, keskustelua sadussa esiintyneistä sosiaalisista tilanteista ja tunteista sekä oikeasta ja väärästä. Lisäksi opettelemme sosiaalisia taitoja erilaisten toiminnallisten harjoitusten kuten askartelun avulla.

Esittelemme raportissamme ensin opinnäytetyömme toimintaympäristön. Teoriaosuudessa tarkastelemme sosiaalisen kompetenssin käsitettä, sosiaalisia taitoja sekä tunteisiin ja 7–9-vuotiaiden lasten kehitykseen liittyvää teoriaa. Tämän jälkeen esittelemme toimintamme ja sen arvioinnin. Lopuksi pohdimme työmme vaikuttavuutta ja tavoitteiden saavuttamista.

2 Icehearts-toiminta

Icehearts ry on lastensuojelujärjestö, joka on perustettu Vantaalla vuonna 1996. Icehearts-toimintamalli pohjautuu varhaiseen puuttumiseen, joka on pitkäkestoista ja ammatillista kasvun tukea lapsille, joista on huomattu erityinen huoli. Toimintamallin yhtenä keskeisenä työmenetelmänä on joukkueurheilu. Joukkueeseen valitaan lapsia, joilla ei olisi jostain syystä mahdollisuutta osallistua muuhun harrastustoimintaan. Lapsi voi olla esimerkiksi maahanmuuttaja-, yksinhuoltaja- tai suurperheestä, joissa resurssit harrastustoiminnan mahdollistamiseen ovat rajalliset. Icehearts ry:n visiona on olla tulevaisuudessa Suomen paras, toimivin ja kustannustehokkain innovaatio syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä. Toimintamalli on palkittu muun muassa Toivon Tuoja 2013 -palkinnolla, Euroopan innovatiivisin toimintamalli rikosentorjunnassa 2011 ja Unicefin lapsen oikeuksien vaikuttaja 2008. (Icehearts. Kaikki pelaa, ihan oikeesti: 2–6.)

Icehearts-toiminnan tavoitteena on ennaltaehkäistä syrjäytymistä, edistää sosiaalisia taitoja ja luoda lapsille pitkäkestoinen ja turvallinen aikuisen läsnäolo läpi kasvun nivelvaiheet. Toimintamallissa liikunnan tehtävä on parantaa mukana olevien lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista vointia. Toiminnan arvoja ovat pitkäjänteisyys, ammatillisuus, sitoutuneisuus, yhdenvertaisuus ja innovatiivisuus. Toimintamallissa työskennellään yhteistyössä sosiaali- ja sivistystoimen kanssa. Joukkue valitaan ammatillisin perustein ja se toimii 12 vuoden ajan esikoulusta täysi-ikäisyyteen. Joukkueeseen valitaan kunnan sosiaalitoimen, varhaiskasvatuksen ja koulun henkilöstön avulla ydinryhmä, joka koostuu noin kymmenestä 6-vuotiaasta lapsesta. Joukkue täydentyy siten, että joukkueessa on lopulta 20–25 lasta. Joukkuetta ohjaa kasvattaja, jolla on ammatillinen pätevyys tehtävään. Kasvattajan tulee olla sitoutunut toimintaan 12 vuodeksi ja hänellä tulee olla sosiaali- ja kasvatusalan korkeakoulututkinto. (Icehearts. Kaikki pelaa, ihan oikeesti: 2–6, 12).

Ennen toiminnan alkua sosiaalitoimi osoittaa tilastojen perusteella alueen, jossa ongelmallisten lasten määrä on suurempi kunnan muihin alueisiin verrattuna. Tällä alueella otetaan yhteyttä päiväkotien ja kouluihin, joissa käydään esittelemässä Icehearts-toimintamallia. Päiväkotien henkilökunta valitsee päiväkodin lapsista sellaiset, joille toimintamallin tuki olisi hyödyllinen. Tämän jälkeen Icehearts-kasvattaja tapaa lasten perheet ja kertoo heille tarkemmin Icehearts-toiminnasta. Vanhemmat tai vanhempi päättää, osallistuuko lapsi toimintaan. (Icehearts. Kaikki pelaa, ihan oikeesti: 7.)

Ensimmäisen toimintavuoden aikana lapset käyvät esikoulua ja tapaamisia on 1–2 kertaa viikossa. Tässä vaiheessa urheilun merkitys Icehearts-toiminnassa ei ole vielä suuri. Toiminnan tavoitteena on sitouttaa lapset ja perheet toimintaan. Kasvattajan tehtävä on tunnistaa lapsen käyttäytymisen perusteella tuki, jota hän tarvitsee. Työntekijän tulee ymmärtää riittävästi yhteiskunnallisista ongelmista ja niiden syistä, sekä osata etsiä kunnan palveluista ne palvelut, joista kukin perhe ja lapsi hyötyisivät eniten ja ohjata perhe tai lapsi niiden palveluiden piiriin. (Icehearts. Kaikki pelaa, ihan oikeesti: 7.)

Esikoulun jälkeen lapset siirtyvät ensimmäiselle luokalle. Kasvattajan on tärkeä kulkea lasten rinnalla saattaen lapset päiväkodista kouluun ensimmäiselle luokalle. Koulussa kasvattaja aloittaa pienryhmän ohjaamisen. Koulun näkökulmasta toimintaan voidaan ottaa mukaan lapsia, joilla on vaikeuksia sosiaalisessa kanssakäymisessä, opettajien tai muiden oppilaiden kanssa tai joilla on vaikeuksia oppimisessa. Kasvattaja räätälöi lapsen koulupäivän ja iltapäivätoiminnan tarkoitusta vastaavaksi ja lasta tukevaksi. Ohjatun iltapäivätoiminnan järjestäminen joukkueen pelaajille jatkuu vähintään kolme vuotta, jonka aikana kasvattaja syventää tuntemustaan kaikkien yhteistyötahojen kanssa sekä rakentaa yhteistyöverkostoja. Kesäisin kasvattaja järjestää lapsille päiväleirejä ja myöhemmin kokonaisia kesäleirejä. Seitsemännen toimintavuoden lopulla kasvattaja valmistautuu koulun ja kodin kanssa yhdessä siirtämään lapsen yläkouluun. Urheilutoiminta lisääntyy lasten kasvaessa ja toiminta painottuu enemmän iltoihin ja viikonloppuihin, sillä harjoitukset ja pelit järjestetään silloin. (Icehearts. Kaikki pelaa, ihan oikeesti: 8.)

Yläkoulussa opiskelevien lasten elämään ilmaantuu uusia asioita, joita on hyvä käsitellä lasten kanssa sekä yhdessä että erikseen. Opintoja mahdollisesti haittaavia asioita ovat päihheet, seurustelu ja itsenäistymisen alkaminen. Nuoren luottamuksellinen suhde kasvattajaan on tässä kehityksen vaiheessa erityisen tärkeä. Joukkueen kasvattaja jatkaa lasten koulunkäynnin tukemista ja on suunnittelemassa yhdessä jatko-opintoja nuorten ja perheiden kanssa. Kasvattajan nopea puuttuminen lasten ja perheiden ongelmiin on toimintamallin ylivertainen ominaisuus. Kasvattaja toimii yhteistyössä oppilashuoltoryhmän kanssa ja toimii yhtenä aikuisena ja keskustelukumppanina kouluyhteisössä. (Icehearts. Kaikki pelaa, ihan oikeesti: 9–10.)

3 Sosiaalisen kompetenssin teoria

Poikkeus (1995: 126) määrittelee sosiaalisen kompetenssin seuraavasti:

Sosiaalisella kompetenssilla tarkoitetaan yksilön kykyä käyttää onnistuneesti henkilökohtaisia ja ympäristössään läsnä olevia resursseja ja siten saavuttaa haluamiinsa henkilökohtaisia ja sosiaalisia tavoitteita.

Sosiaalinen kompetenssi mahdollistaa sosiaaliset ja sosiokognitiiviset taidot, jotka johtavat positiivisiin sosiaalisiin seuraamuksiin. Näitä taitoja ovat muun muassa kyky yhteistoimintaan, assertiivisuus eli jäämäkkyys, empaattisuus ja tunteiden sovelias ilmaisu. (Poikkeus 1995: 126.)

Sosiaalinen kompetenssi voidaan jakaa viiteen näkökulmaan, joissa sosiaalisen pätevyyden osatekijät korostuvat eri tavoin. Nämä näkökulmat ovat sosiaaliset taidot, sosiokognitiiviset taidot, emootiot ja niiden säätely, motivationaalinen näkökulma ja kontekstuaalinen näkökulma. (Salmivalli 2008: 72–74.)

Lasten sosiaaliset taidot vaihtelevat yksilöllisesti. Toisilla lapsilla on kyky tehdä oikeaan osuvia päätelmiä ja tulkintoja sosiaalisissa tilanteissa sekä ennakoida oman toimintansa seurauksia, kun taas toiset lapset tekevät sosiaalisissa tilanteissa virhearviointeja. (Salmivalli 2008: 87). Sen sijaan sosiaalisten taitojen näkökulma korostaa sosiaalisten taitojen opittavuutta. Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan taitoa selviytyä sosiaalisista tilanteista eli ihmisten kykyä tulla toimeen muiden kanssa. Sosiaaliset taidot opitaan kokemusten ja kasvatuksen myötä, kun taas sosiaalisuus eli se miten kiinnostunut ihminen on muiden seurasta, on synnynnäinen temperamenttipiirre. (Keltikangas-Järvinen 2010: 17–18.) Sosiaalisten taitojen teoriaa käsittelemme tarkemmin luvussa 3.1.

Toinen tutkimuslinja on keskittynyt kognitiivisiin prosesseihin, jotka ohjaavat yksilön käyttäytymistä. Puhutaan sosiokognitiivisista taidoista tai sosiaalisen informaation prosessoinnista. Sosiokognitiivisilla taidoilla tarkoitetaan henkilön kykyä tehdä totuudenmukaisia havaintoja, päätelmiä ja tulkintoja sosiaalisissa tilanteissa. Sosiaalinen kompetenssi on kulttuuri- ja kontekstisidonnaista. Toimiakseen sosiaalisesti pätevästi tulee lapsen tunnistaa ympäristössä vallitsevat käyttäytymissäännöt ja normit. Sosiaalisesti taitavaa on taito säädellä omaa toimintaansa tilanteen ja ympäristön mukaan. Kyky tehdä oikeaan aikaan havaintoja toisten tunteista, ajatuksista ja aikomuksista ja kyky ennakoida

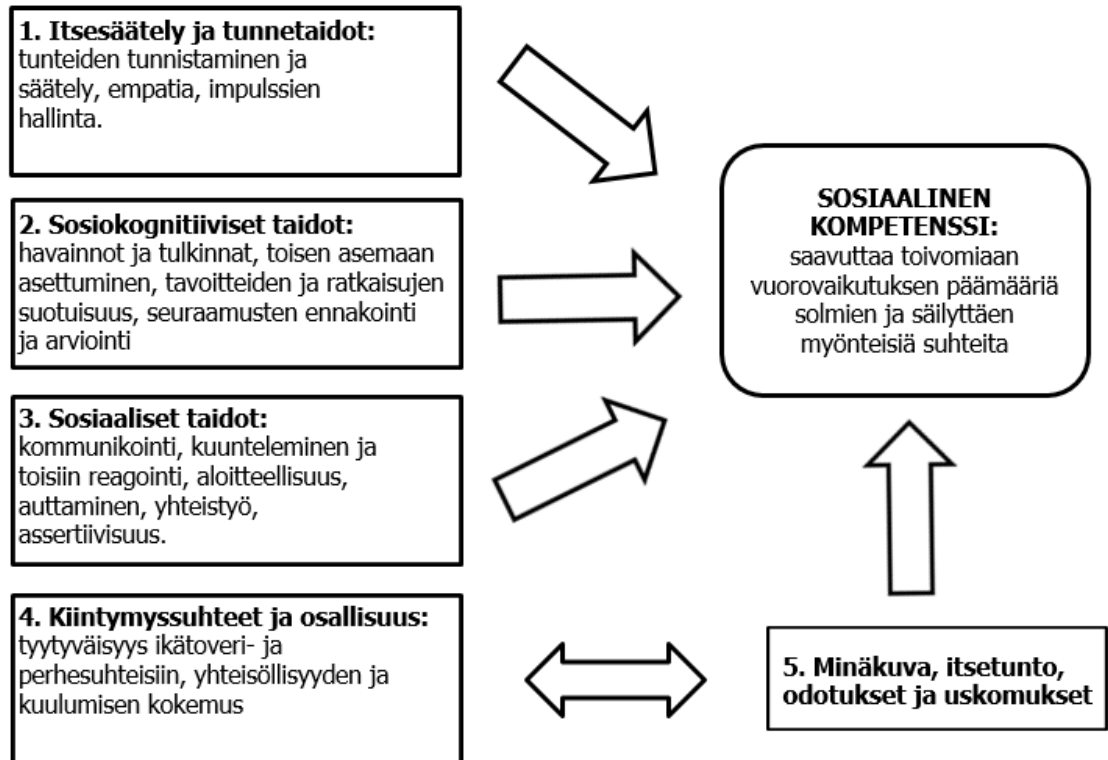
omien tekojen seurauksia ovat myös merkkejä sosiaalisesta taitavuudesta. (Salmivalli 2008: 72–73, 85, 87.)

Kolmannessa lähestymistavassa tarkastellaan emootioita ja niiden säätelyä, jolla tarkoitetaan yksilön kykyä vaikuttaa omien tunnetilojen voimakkuuteen ja keston. Emotionaalisuudesta voidaan erottaa tekijöitä, joita ovat reaktiivisuus, emootioiden intensiteetti ja emootioiden valenssi eli taipumus kokea merkittävästi enemmän positiivisia tai negatiivisia tunteita. (Salmivalli 2008: 109–111.) Sosioemotionaalinen kompetenssi edellyttää itsesäätelyn alataitoja, joita ovat tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen liittyvät taidot sekä tahdonalainen säätely. Säätelemättömät ja voimakkaat tunnetilat, kuten hallitsematon pettymys, ahdistuneisuus tai pelokkuus voivat haitata vuorovaikutusta ja ystävyyssuhteita, koska ne heikentävät sosiaalisen tiedonkäsittelyn prosessia. Hyvä itsesäätely edesauttaa haastavista sosiaalisista tilanteista, kuten riidoista ja kiusaamisesta selviämistä ja tukee sosiaalisen kompetenssin kehittymistä. (Aho - Laakso 2011: 95–96.) Joukkueen tytöillä on selkeitä haasteita juuri edellä mainituissa asioissa, omien tunteiden hallitsemisessa ja säätelyssä, sekä ristiriitatilanteiden syntymisessä ja selvittämisessä. Nämä haasteet vaikuttavat Icehearts-tyttöjoukkueen muotoutumiseen, tyttöjen viihtyvyyteen joukkueessa sekä puhumattakaan näiden merkityksestä tyttöjen tulevaisuudessa. Tämän vuoksi pyrimme toimintamme avulla vaikuttamaan positiivisesti joukkueen tyttöjen sosiaalisiin taitoihin sekä tunnetaitoihin. Tunteiden teoriasta kirjoitamme enemmän luvussa 3.2.

Neljäs näkökulma sosiaalisen kompetenssin tarkasteluun on motivationaalinen. Tarkasteltaessa sosiaalista kompetenssia tästä viitekehyksestä keskitytään siihen, mitä lapsi tavoittelee ja mikä hänelle on tärkeää, kun hän toimii muiden lasten kanssa.

Viimeinen, kontekstuaalinen näkökulma, pyrkii ymmärtämään miten tietynlainen ympäristö voi estää tai rajoittaa ihmistä käyttämästä sosiaalisia taitoja. Lapsen asema ryhmässä vaikuttaa kuinka muut suhtautuvat häneen. Ryhmässä saavutetun sosiaalisen aseman perusteella voidaan puhua suosituista, torjutuista, keskimääräisessä asemassa olevista, huomiotta jätetyistä ja ristiriitaisessa asemassa olevista lapsista. Myös uudessa ryhmässä lapsen sosiaalinen asema vakiintuu melko nopeasti. Tietynlaisen käsityksen muodostuttua, on sillä taipumus pysyä samanlaisena riippumatta siitä miten lapsi jatkossa käyttäytyy. (Salmivalli 2008: 127.) Nämä asiat on tärkeää ottaa huomioon, kun tiedetään, että Icehearts-tytöt tulevat toimimaan yhdessä yhteensä 12 vuotta.

Yllä mainitut käyttäytymistä, kognitioita, emootioita, motivaatiota ja kontekstia painottavat näkökulmat eivät ole toisistaan irrallisia vaan ne vaikuttavat toinen toisiinsa. (Salmivalli 2008: 72–74.) Alla oleva kuvio havainnollistaa edellä mainittuja osa-alueita ja niiden vaikutuksista toisiinsa.

Kuvio 1. Sosiaalinen kompetenssi koostuu useista taidoista (Aro – Laakso 2011.)

Ajan ja resurssien rajallisuuden vuoksi päädyimme rajaamaan sosiaalisen kompetenssin eri osa-alueita toimintakerroille tyttöjen tarpeita vastaaviksi. Nostimme toimintakerroillemme tärkeimmiksi teemoiksi itsesäätely ja tunnetaidoista tunteiden tunnistamisen ja säätelyn sekä empatian. Sosiokognitiivisten taitojen osa-alueella keskityimme toisen asemaan asettumiseen. Sosiaalisten taitojen osa-alueesta painotimme kommunikointia sekä kuuntelemista ja toisiin ihmisiin reagoimista. Yhteisöllisyyden ja johonkin kuulumisen kokemus ovat tietenkin myös vahva osa järjestämäämme toimintaa ja pyrimme vahvistamaan tyttöjen kokemusta Icehearts-joukkueeseen kuulumisesta.

Lapsuus on sosiaalisten vuorovaikutustaitojen oppimista. Lapsuusiässä sosiaalisen kompetenssin kulmakiviä ovat palkitseva vuorovaikutus muiden lasten kanssa sekä ystävyysuhteiden solmiminen ja niiden ylläpitäminen. Sosiaaliseen kompetenssiin ovat yhteydessä hyvät itsesäätelytaidot sekä sosioemotionaaliset taidot. (Poikkeus 1995: 126–127.) Tämän vuoksi pyrimme luomaan ryhmään kannustavan ja positiivisen ilmapiiirin. Lisäksi palkitsevan vuorovaikutuksen lisäämiseksi olemme kehittäneet ryhmätöinnin ohien Keiju-kansion, josta kerromme lisää luvussa viisi.

Sosiaalinen kyvyttömyys ilmenee eristäytymisenä ja erilaisina sosiaalisina ongelmina kuten murjottamisena, omiin oloihin vetäytymisenä, surullisuutena tai liiallisena riippuvuutena. Sosiaalinen kyvyttömyys voi olla lapsesta lähtevää vetäytymistä vuorovaikutustilanteista tai yhteisön torjunnasta johtuvaa. (Parkkinen – Keskinen 2005: 13.) Kouluikäisillä lapsilla suotuisa toiminta vertaisten kanssa vaatii runsaasti taitoja. Näitä ovat yhteistoiminnallinen, mutta puolensa pitävä asenne ja toimintatapa sekä hyvät itsesäätelytaidot. Iän myötä suorat aggressiivisuuden ilmaisut vähenevät ja siten toisia loukkaava, sääntöjä rikkova tai hallitsematon käytös poikkeaa yhä enemmän normista ja voi aiheuttaa torjuntaa sosiaalisissa tilanteissa. Itsesäätelytaidot ja temperamenttiin liittyvä tahdonalainen säätely ovat perusta lapsen vuorovaikutussuhteiden laadulle ja hyväksynnälle ryhmässä. (Aro – Laakso 2011: 81.)

Psykologiassa on erotettu toisistaan halu tai tarve olla ihmisten kanssa eli sosiaalisuus ja kyky olla heidän kanssaan eli sosiaalinen kompetenssi. Ihmisen perimä ja synnynnäinen temperamentti vaikuttavat siihen, miten luontevaa hänen on oppia sosiaalista kanssakäymistä ja miten halukas hän on sitä oppimaan, mutta tämä luontainen valmius ei määrää sosiaalisten taitojen kehittymistä, vaan sosiaaliset taidot tulevat oppimalla kokemuksen ja kasvatuksen kautta. Sosiaalisuus tarkoittaa sitä, miten tärkeää ihmiselle on muiden ihmisten seura ja miten hän asettaa muiden kanssa yhdessäolon yksinolon edelle. Sosiaaliset taidot ja sosiaalinen kompetenssi puolestaan tarkoittavat ihmisten kykyä tulla toimeen muiden ihmisten kanssa. Synnynnäinen lähtökohta voi helpottaa sosiaalisten taitojen oppimista, mutta ei rajoita oppimista tai tee sitä mahdottomaksi. (Keltikangas-Järvinen 2012: 49–50.)

3.1 Sosiaaliset taidot

Sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan taitoja, joiden haltijana yksilö pystyy toimimaan ryhmän jäsenenä, neuvottelemaan ja ratkomaan sosiaalisia konflikteja, mutta tarvittaessa pitämään jämäkästi puoliaan. Sosiaaliin taitoihin kuuluvat myös yhteistyötaidot, selkeä kommunikointi ja empatian kokeminen. (Himberg – Jauhiainen 1998: 74. 81.)

Sosiaalisia taitoja pidetään opittuina, vaikkakin niihin voi vaikuttaa muun muassa synnynnäiset temperamenttiero. Sosiaalisten taitojen näkökulma ei juurikaan kiinnitä huomiota synnynnäisiin reagoitaitapumuksiin ja niiden merkitykseen vuorovaikutuksen säätelijänä, vaan korostaa opittavissa olevia taitoja. Yleisesti ajatellaan, että sosiaalisten taitojen puutteita voidaan tunnistaa ja lisätä erilaisin menetelmin. Sosiaaliset taidot määritellään seurausten perusteella. Sosiaalisesti taitavaksi katsotaan yksilön käyttäytyminen, joka konkreettisissa tilanteissa johtaa myönteisiin sosiaaliin seuraamuksiin kuten leikkiin pääsemiseen. Sosiaalisten taitojen käsitettä on kritisoitu erityisesti siitä, että se sotkee taidot ja muiden odotuksiin mukautumisen keskenään. Onkin hyvä pohtia, onko sosiaalisesti taitavaksi määritelty toiminta merkki taidon olemassaolosta vai sopeutumisesta esimerkiksi aikuisten odotuksiin. (Salmivalli 2008: 79, 85, 86.)

Sosiaaliin vuorovaikutussuhteisiin vaikuttavia tekijöitä tulee tarkastella vähintään neljällä tasolla: yksilön, vuorovaikutuksen, suhteen ja ryhmän tasolla. Yksilön taidot lisääntyvät kokemusten myötä. Taitojen lisäksi ihmisillä on odotuksia ja uskomuksia siitä, miten toiset suhtautuvat meihin ja millaiset sosiaalisen vuorovaikutuksen keinot ovat mielestämme suotuisia. Vuorovaikutuksen taso viittaa siihen, että sosiaalinen toimintamme on tilannesidonnaista ja kytköksissä molempien osapuolten tavoitteisiin, aloitteisiin ja vastauksiin. Suhteen tasoa tarkasteltaessa huomio kiinnittyy siihen, että toimintamme on erilaista riippuen millainen vuorovaikutushistoria vuorovaikutuskumppanin kanssa on ja millaisia tunteita kyseisessä suhteessa on, sekä millaisia odotuksia niistä herää. Ryhmän tasolla valtasuhteet, normit, roolit ja asemat ovat erityisen keskeisessä asemassa sen kannalta, millainen sosiaalinen toiminta saa hyväksyntää ryhmässä. (Aro - Laakso 2011: 81–83.) Meidän on tärkeää kiinnittää erityisesti huomiota ryhmän rooleihin, koska on kyse tyttöjoukkueesta, jonka on tarkoitus toimia yhdessä yhteensä kahdentoista vuoden ajan.

On todettu, että lapsilla ja nuorilla on kahdenlaisia sosiaalisten taitojen ongelmia: heiltä puuttuu tietynlaiset sosiaaliset taidot tai kyky käyttää sosiaalisia taitoja oikein ja oikeassa

tilanteessa (Isokorpi 2004: 139–140). Sosiaalisten taitojen puutteita voidaan huomata ja näiden taitojen lisääntymistä on mahdollista edistää. Tunteiden ja oman käyttäytymisen hallinta edistää sosiaalista pätevyyttä tiettyyn pisteeseen asti. Liiallinen tunteiden ja käyttäytymisen hallinta ei ole kuitenkaan hyvä asia. Lapsi, jolla on impulsiivisuutta, tietynlaista tahdosta riippumatonta käyttäytymisen kontrollin puutetta, on hyvin todennäköisesti sosiaalisesti pätevämpi kuin lapsi joka kontrolloi käyttäytymistään liikaa tai suoraanaisesti tukahduttaa tunteita. On todettu, että tunteiden tukahduttamisella on yhteys muun muassa muihin terveydellisiin ongelmiin. (Salmivalli 2008: 79, 110.) Pyrimme kannustamaan tyttöjä tunteiden ilmaisemiseen sekä tunteista puhumiseen.

3.2 Tunteet

Tunteet ovat ihmisten reaktioita erilaisiin tilanteisiin tai ärsykkeisiin, jotka vaikuttavat meihin voimakkaasti. Tunnereaktioita voidaan osoittaa kolmella eri tasolla; ensimmäinen taso pitää sisällään neurofysiologiset ja biokemialliset reaktiot kuten sydämen sykkeen, verenkierron ja hengityksen. Tunnereaktioiden toisella tasolla tunteita ilmaistaan motoriseen ja käyttäytymiseen liittyvien reaktioiden tai tekojen kautta kuten itkulla, murjottamisella tai kasvojen ilmeillä. Kolmannella tasolla tunteita ilmaistaan ja nimetään kielellisesti kuten puhumalla tai kirjoittamalla. (Webster-Stratton 2009: 133–134.) Toiminnassamme tutustumme tunteiden eri tasoihin Keijumaailman satujen kuuntelemisen sekä keskustelun avulla.

Tunteista puhuttaessa tarkoitetaan yleensä tunteiden kokemuksellista tasoa: tunteiden havaitsemista, kokemista sekä sitä miten voimakkaana ja pitkäkestoisena ihminen kokee jonkin tunteen. Tämä tunteiden kokemuksellinen taso nähdään tietyllä tapaa tunteiden aidoimpana tasona. Tunteiden ilmaisulla tarkoitetaan tunteiden osoittamista muille ihmisille joko sanallisesti tai ilmeiden eleiden ja liikkeiden avulla. (Keltinkangas-Järvinen 2000: 174–175.)

Yksin ihmisen tärkeimmistä sosiaalisista taidoista on taito omien tunteiden ilmaisuun (Goleman 1997: 146). Uusien asioiden tehokas oppiminen vaatii toimivaa tunnepohjaa, joten lapsen tulevaisuuden kannalta kyky tunnistaa tunteita ja hallita niitä on jopa tärkeämpää kuin tiedollinen oppiminen ja tiedon hankkiminen. (Isokorpi 2004: 127.) Sosiaalisesti taitava vuorovaikutus pohjautuu tunteiden säätelyyn ja ilmaisuun. Tunteiden ja

käyttäytymisen säätelyyn liittyvien taitojen puutteet johtavat usein kaverisuhteiden ja sosiaalisten taitojen ongelmiin. Tunteiden säätelyn keinot rakentuvat kehityksen ja vuorovaikutuksen myötä. Lapselle voidaan opettaa strategioita, jotka auttavat hankalissa tilanteissa. Ajatuksia voi kääntää kurjasta asiasta johonkin positiivisempaan asiaan ja huomata, että pettymystä aiheuttaneesta asiasta voi löytyä joitain hyviäkin puolia. (Aro - Laakso 2011: 95–97.) Käytämme toiminnassamme menetelmiä, joiden avulla tytöt voivat harjoitella ja oppia tunteiden säätelyn ja hallitsemisen strategioita.

Tunteet ovat varhaislapsuudessa ja lapsuudessa suuremmissa osassa kuin aikuisena, tästä johtuen lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista elämää määrittelevät suuremmin osin tunteet kuin järki. Se kuinka paljon ihminen joutuu lapsuudessa ja nuoruudessa torjumaan ja tukahduttamaan tunteita, vaikuttaa tunne-elämän kehitykseen. Omien tunteiden kuuleminen, käsitteleminen ja ilmaiseminen helpottavat ihmisenä olemista. Tunne-elämän kehityksen herkkyysvaiheet ovat varhaislapsuudessa ja murrosiässä. Lapsi tai nuori on erityisen herkkä tunnekasvatukselle näiden kehitysvaiheiden aikana. (Kempainen 2000: 1–3.)

Tunteet ovat merkittävässä asemassa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa: ihmiset tarkkailevat toistensa tunteita ja reagoivat niihin. Lasten tunneilmaisu ja kyky omien sekä toisten tunteiden tunnistamiseen ja tulkintaan kehittyvät asteittain muun kehityksen mukana. Tunteet eivät ole pysyviä tiloja. Kypsään tunne-elämään kuuluu tunteiden käsittely ja mahdollisuus joustavaan tunnetilojen muuttamiseen. Kymmeneen ikävuoteen mennessä useimmat lapset oppivat tunteiden säätelyn strategioita. (Ahonen – Lyytinen – Lyytinen – Pulkkinen – Ruoppila 2009: 104–109.) Keskustelun ja toiminnallisten menetelmien avulla käymme toimintakerroilla läpi tyttöjen kanssa heille ominaisia tapoja ilmaista tunteita. Pohdimme myös yhdessä tytöille mahdollisesti uusia positiivisia tapoja ilmaista ja säädellä tunteita.

Ihmisen tunteiden ilmaisutapaa pidetään yksilöllisenä, juuri hänelle ominaisena piirteenä. Tunneilmaisuun katsotaankin kuvaavan ihmistä ja hänen ominta persoonallisuuttaan. Kulttuurilla ja kasvatuksella on kuitenkin suurempi vaikutus ihmisten tunneilmaisuun kuin yleensä ajatellaan. Tunneilmaisuissa ilmenee ihmisen persoonan lisäksi vähintään yhtä paljon ihmisen saama kasvatusta ja ympäristön vaikutus. Kulttuuri määrittelee miten tunteita on sopivaa ilmaista sekä sen mitä tunteita saisi tuntea ja mitä taas ei. (Keltinkangas-Järvinen 2000: 152–153.) Ihminen tulkitsee toisten ihmisten tunteet sen

mukaan kuinka voimakkaasti hän itse ilmaisee tunteitaan. Kun voimakkaasti asiat kokeva ihminen ilmaisee tunteitaan raivoamalla, on vähemmän intensiivisen ihmisen vaikea käsittää, mistä voimakkaassa vihassa on kysymys. (Keltinkangas-Järvinen 2008: 124.) Toimintaamme toteuttaessa meidän on tärkeää muistaa, että Icehearts-tyttöjoukueen jäsenet edustavat useita eri kulttuureja ja tulevat erilaisista perheistä. Pyrimme korostamaan tytöille jokaisen meistä ilmaisevan tunteita omalla tavallaan, mutta on tärkeää, ettei kukaan satuta muita toiminnallaan.

Tunteen tunnistaminen ja nimeäminen saattaa olla vaikeaa. Kun tunne on tunnistettu ja nimetty, voidaan siitä vasta puhua. Kun ihminen oivaltaa mikä on hänen pahan olonsa nimi, silloin hän usein myös ymmärtää syyn pahaan oloon. Tämän jälkeen ihmisen on helpompi ymmärtää omaa käytöstään sekä kontrolloida sitä. (Keltinkangas-Järvinen 2000: 218–219.) Lapsi kaipaa aikuisen mallia tunteiden ilmaisuun ja esimerkiksi vihan tunteen kanavoimiseen hyväksyttävällä tavalla. Tunteiden hallinnan oppimiselle on edellytyksenä aikuisen ja lapsen keskustelu tunteiden nimeämisestä sekä siitä, miten aikuinen sekä lapsi itse kokee tunteen. Tämän myötä lapsi alkaa vähitellen ymmärtämään tunteiden syitä. (Isokorpi 2004: 129.) Tunteiden nimeäminen sekä tunteiden ilmaisun harjoittelu ovat vahva osa toimintaamme ja esimerkiksi ensimmäisellä toimintakerällä harjoitteleminen erilaisten tunteiden nimiä. Olemme suunnitelleet koko toimintakokouksen niin, että vapaalle sekä ohjatulle keskustelulle on runsaasti aikaa.

Tunnetaidoilla tarkoitetaan ongelmien ja aggressioiden käsittelykykyä, turhaumien sietoa sekä hetken mielijohteiden eli impulssien hallintaa. Tunnetaitoa on myös kyky aidosti kohdata ja suvaita erilaisia ihmisiä. Tunnetaitoinen lapsi osaa käsitellä omia tunnetilojaan ja ymmärtää myös toisten tunteita ja tarpeita. (Jalovaara 2005: 96–97.) Tunnetaitoja käytetään päivittäin sekä vaistomaisesti että tietoisesti. Tunnetaidot ovat osa sosiaalista käyttäytymistä, ne ohjaavat osaltaan tekojamme, ajatuksiamme ja päätöksiämme. Tutkimukset osoittavat, että ihminen voi paremmin kun hän kykenee kokemaan, näyttämään ja tuntemaan erilaisia tunteita. Myös kyky ottaa toisen ihmisen tunteet huomioon eli empatia on tärkeä osa tunnetaitoja. (Peltonen – Kullberg-Piilola 2000: 13–17.)

Lapsen kyky empatiaan kehittyy omaan tahtiinsa. Lapset ovat herkkiä oppimaan lähes mitä tahansa, mikäli aikuinen vain haluaa opettaa lasta, jonka vuoksi jo leikki-ikäisen lapsen kanssa voi harjoitella toisen asemaan asettumista. (Peltonen – Kullberg-Piilola 2000: 73–74.) Empatian oppimisessa on tärkeää toisen ihmisen näkökulman ymmärtä-

minen. Toisen ihmisen asemaan asettuminen on olennaista sille, että voi nähdä tapah-
tumia sekä asioita toisen näkökulmasta. Lasta voi auttaa ymmärtämään tilannetta toisen
osapuolen kannalta osoittamalla lapselle toisen tarpeita ja toiveita sekä lapsen oman
käyttäytymisen seurauksia. (Pulkkinen 2002: 115.) Koska kyky ottaa toisen ihmisen tun-
teet huomioon on tärkeä osa tunnetaitoja valitsimme yhden ohjauskertamme teemaksi
empatian. Perehdymme empatiaan sadun, keskustelun sekä toiminnallisten harjoitteiden
avulla. Tämän lisäksi jokaisella ohjauskerralla luettavan sadun jälkeen keskustelemme
sadussa esiintyneistä tilanteista ja mietimme yhdessä miltä sadun Keijuista on mahtanut
tuntua ja miksi.

Jos ihminen ei voi koskaan olla vihainen tai iloinen, se voi olla vaarallista hänen henki-
selle hyvinvoinnilleen. Omien tunteiden hillintä on tietynlaisissa tilanteissa tärkeää, mutta
vähintään yhtä tärkeää on myös osata tunnistaa ja näyttää omia tunteitaan. Tunnetaidot
ovat merkittävä osa ihmissuhdetaitoja. (Peltonen – Kullberg-Piilola 2000: 13–17.)

4 7–9 -vuotiaan lapsen sosiaalisten taitojen ja tunne-elämän kehitys

Toimintaamme osallistuvat lapset ovat iältään 7-9-vuotiaita. Keskilapsuuden alku merkitsee tärkeitä muutoksia sekä lapsen elämässä että lapsen ja aikuisten välisissä suhteissa. Keskilapsuudessa lapsi siirtyy vähitellen kotipiiristä laajempiin sosiaalisiin konteksteihin kuten kouluun, joka alkaa vaikuttamaan lapsen kognitiiviseen ja sosioemotionaaliseen kehitykseen ja saavat aikaan merkittäviä muutoksia lapsen käyttäytymisessä. (Ahonen ym. 2014: 77–79.)

Tunteet ovat merkittävässä asemassa ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa: ihmiset tarkkailevat toistensa tunteita ja reagoivat niihin. Esimerkiksi kokemus omasta luokasta on tunneperäinen asia. Kouluikäiset ymmärtävät jo hyvin toisten ihmisten tunteita. He ymmärtävät myös, että sama kokemus voi synnyttää jokaisessa yksilössä erilaisia tunteita sen mukaan mistä näkökulmasta tapahtunutta katsotaan. Lasten tunneilmaisu ja kyky omien ja toisten ihmisten tunteiden tulkintaan kehittyvät asteittain muuta kehitystä myötäillen. (Ahonen ym. 2014: 115.)

7-9-vuotiaan lapsen tunteet voivat ailahtella ja lapsen voi olla ajoittain vaikea hallita tunteitaan. Pettymys voi purkautua tavaroiden paiskomisena ja suuttumus taas tappelemisena. Lasta voi auttaa tunnistamaan vaihtelevia tunteita esimerkiksi sanoittamalla tunteita lapselle. Lapsi tarvitsee onnistumisen kokemuksia ja samalla taitoa sietää epäonnistumisia. Näiden avulla lapsi kasvaa tuntemaan itsensä ja vastaanottamaan väistämättömiä pettymyksiä elämässä. Lapsi innostuu sopivista haasteista, joiden avulla lapsi pääsee hyödyntämään oma-aloitteisuuttaan sekä luovuuttaan. 7–9 -vuotiaan lapsen elämään pitäisi kuulua vielä paljon leikkimistä ja huoletonta touhuamista lapsen ehdoilla. Lapselle on tärkeää sopiva vaihtelu leikin ja työnteon välillä. Älyllisen oppimisen rinnalla mielikuvitus ja satumaailmat ovat lapselle tärkeitä. (Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys n.d.) 7–12 -vuotiaiden tunne-elämän kehitykseen kuuluu myös kiinnostuksen herääminen vastakkaista sukupuolta kohtaan, joka näkyy vahvasti etenkin varhain kehittyvillä tytöillä jopa liiankin estottomana käyttäytymisenä (Pulkinen 2002: 112).

Kouluiässä lapselle entistä tärkeämpää ovat kaverit ja niiden kanssa touhuaminen. Lapsen pitäisi kyetä kuulumaan ryhmään ja sietämään opettajan kaikille oppilaille jakamaa huomiota. Lapselle on tärkeää olla osa ryhmää ja tulla hyväksytyksi ikätovereiden jou-

kossa. Pelissä häviäminen on usein vielä vaikeaa, koska lapsi haluaa olla kaikessa paras. Tässä ikävaiheessa lapsi kykenee ajattelemaan myös muiden tunteita ja tarpeita entistä paremmin, lapsen empatiakyvyn kehittyessä. Lapsen käytös voi kuitenkin olla vielä itsekästä tai hyökkäävää ajoittain. Aikuisen valvonta ja ohjeet alkavat elää lapsen sisäisenä oppaana, omatuntona noin 6–7 -vuotiaana. Omatunnon lisäksi lapselle kehittyy tässä ikävaiheessa mielikuva siitä millainen hän haluaisi olla eli niin sanottu minäihanne. Lapsi on herkkä kritiikille ja vähättelylle, jonka vuoksi lapsi voi puolustautua voimakkaasti, mikäli häntä arvostellaan. Lapselle on tässä ikävaiheessa melko hyvä kuva oikeasta sekä väärästä ja lapsi arvioi tekojensa pahuutta usein teon tarkoituksen huomioiden. Lapsi haluaa ymmärtää sääntöjä ja pyrkii noudattamaan niitä. (Sosiaaliset taidot n.d.)

Tytöille on tyypillistä muodostaa kahdenkeskisiä ystävyysuhteita. Vuorovaikutus toisten lasten kanssa auttaa lasta oppimaan ymmärtämään toisten tunteita. Vaikka lapset viihtyvät hyvin keskenään, he tarvitsevat aikuisen valvovaa silmää ja ohjausta esimerkiksi ristiriitatilanteissa sekä toisen näkökannan ymmärtämisessä. Lapsen sosiaalista kehitystä uhkaa sosiaalisten taitojen heikkous, jolloin lapsi voi helposti jäädä ryhmän ulkopuolelle. On tärkeää ohjata lasta näkemään asioita myös toisen kannalta. (Pulkinen 2002: 112–115).

5 Menetelmälliset lähtökohdat

Pohjaamme ryhmätoimintamme tunteiden ja sosiaalisten taitojen teorian lisäksi Salmivallin sosiaalisten taitojen opettamisen malliin. Sosiaalisia taitoja opettaessa lapselle opetetaan uusia konkreettisia ja yksinkertaisia taitoja, joiden tiedetään ennustavan suosiota muiden lasten keskuudessa. Sosiaalisten taitojen opettaminen on nelivaiheinen prosessi, johon kuuluu ensimmäisenä vaiheena sosiaalisista taidoista keskusteleminen, mitä ne ovat ja miksi ne ovat tärkeitä. Tällöin lapset saavat tietoa kyseisestä taidosta ja toivottavasti motivoituvat oppimaan taidon. Toinen vaihe sosiaalisten taitojen opettamisessa on oikeiden ja väärin toimintatapojen tunnistaminen esimerkkien avulla. Prosessin kolmannessa vaiheessa taitoja harjoitellaan esimerkiksi draaman tai roolileikin avulla lapsille palautetta antaen. Sosiaalisia taitoja harjoitellessa on tärkeää, että opittaviksi aiheiksi valitaan sellaisia aiheita ja taidon osa-alueita, jotka näkyvät myös vahvasta oppijan arkipäivässä. Sosiaalisten taitojen opettamisen prosessin neljäs eli viimeinen vaihe on taidon vahvistaminen arkielämässä siten, että lapset saavat positiivista palautetta toiminnastaan. Koko prosessissa on vahvasti mukana mallioppiminen ja käyttäytymisen vahvistaminen. (Salmivalli 2008: 182–184.) Sosiaalisista taidoista keskustelemisen tueksi kirjoitimme neljä satua Keijumaailmasta. Älyllisen oppimisen rinnalla mielikuvitus ja satumaailmat ovat lapselle tärkeitä. (Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys n.d.) Sadut voivat olla lapsille apuna kun samaistutaan toisen tilanteeseen ja usein lapsen voi olla helpompi asettua kuvitteellisen hahmon asemaan, kuin läheisen leikkiverin (Peltonen – Kullberg-Piilola 2000: 74). Saduissa seikkailevat 2.luokkalaiset Helmi, Säde ja Ilona-keijut. Luemme jokaisella toimintakerralla yhden sadusta ja mietimme yhdessä oikeita ja väriä toimintatapoja satujen sosiaalisten tilanteiden kautta.

Sosiaalisten taitojen opettamisessa lapsille on erittäin tärkeää saada järjestetyissä harjoitustilanteissa opitut taidot opetustilanteiden ulkopuolelle lasten arkipäivään. (Salmivalli 2008: 182–184.). Tämän vuoksi kehitimme tytöille sosiaalisten taitojen harjoittelemista tukevan Keiju-kansion, jonka annamme tyttöjen kasvattajalle. Kansio toimii välineenä kannustaa ja antaa tytöille myönteistä palautetta toimintakerroilla opittujen taitojen siirtämisestä arkeen. Kansiossa on jokaiselle tytölle oma sivu, jota koristaa keijun kuva. Kun joku tytöistä toimii esimerkillisesti sosiaalisessa tilanteessa saa hän värittää osan keijun siivestä. Mitä enemmän tytöt siirtävät toimintakerroilla opittuja taitoja käytäntöön tai käyttävät jo osaamia taitoja positiivisella tavalla, sitä värikkäämmiksi heidän keijunsa muuttuvat. Kansio toimii tyttöjen arjessa keinona kannustaa ja innostaa tyttöjä pohtimaan

ja muokkaamaan käyttäytymistään erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Kansio toimii myös välineenä kehua tyttöjä ja antaa heille positiivista palautetta. Esittelemme kansion tytöille ensimmäisellä toimintakerralla ja palaamme kansioon muiden toimintakertojen aikana.

Olemme ottaneet vaikutteita ohjauskertoihin Askeleittain-ohjelmasta sekä Tunnemuksuu ja mututoukka tunnetaito -ohjelmasta. Harjoitteita on sovellettu ja muokattu ryhmän ja tyttöjen tarpeita vastaaviksi. Askeleittain-ohjelma perustuu tutkimukselliseen teorianäyttöön. Ohjelma on tarkoitettu 4–12 -vuotiaalle lapsille opetettavaksi niin päiväkodissa kuin koulussakin. Ohjelman pohjana on idea siitä, että tunnetaitoja ja sosiaalisia taitoja voidaan opettaa ja harjoitella yhtä lailla kuin muitakin taitoja. Pitkittäistutkimuksissa on todettu, että Askeleittain-ohjelman käytön myötä ryhmän viihtyvyys on lisääntynyt ja kiusaaminen sekä väkivalta vähentynyt. Tutkimukset osoittavat, että ohjelmalla on myös ollut positiivinen vaikutus lasten sosiaaliseen käyttäytymiseen. Askeleittain-ohjelma koostuu kolmesta sisältöalueesta: taidoista tunnistaa ja ymmärtää omia sekä toisten tunteita eli empatiataidoista, itsehillinnästä ja ongelmanratkaisutaidoista sekä tunteiden säätelystä. Askeleittain-ohjelmassa opetusmenetelminä käytetään mallintamista, ohjaamista ja vihjeiden antamista, tarinan kertomista, ryhmäkeskustelua, roolileikkejä ja opitun siirtämistä arkeen. (Askeleittain n.d.) Tarinan kertominen, ryhmäkeskustelu sekä opittujen asioiden siirtäminen arkeen ovat järjestämämme ryhmätoiminnan kulmakiviä, joiden tueksi kehitimme Keijumaailman ympäristön, Keiju-sadut ja Keiju-kansion.

Tunnemuksuu tunnetaito -ohjelman pohjana ovat käytännön kokemukset niin lapsi-, perhe-, kuin sosiaalityöstä ja ohjelma on kehitetty käytännön tarpeeseen. Tunnemuksuu-ohjelma on suunnattu 4–9 -vuotiaalle lapsille. Tunnemuksuu-ohjelmasta on saatu erittäin hyviä kokemuksia lapsilta ympäri Suomen. (Tunnemuksuu ja mututoukka n.d.) Ohjelman tarkoituksena on opetella lasten kanssa tunnistamaan, käsittelemään, hyväksymään sekä ilmaisemaan erilaisia tunteita. Näiden taitojen myötä lapsen empatiakyky kehittyy ja lapset oppivat selvittämään sekä ehkäisemään esimerkiksi kiusaamistilanteita. Kun lapsi on tutustunut omaan tunnemaailmaansa sekä kykenee nimeämään erilaisia tunteita, on hänen helpompi tulla toimeen itsensä sekä muiden kanssa. Ohjelmassa käsitellään tunteita leikkien, satujen, kuvallisen ilmaisun sekä ilmaisutaidollisen toiminnan avulla. (Kullberg-Piilola – Kullberg – Turtiainen – Peltola 2002: 6,18.) Vaikka toimintamme on merkittävästi lyhytkestoisempaa kuin Tunnemuksuu tunnetaito -ohjelma, on toiminnassamme samankaltaisuuksia. Ryhmäkertojemme teemat ovat erilaiset tunteet,

tunteiden näyttäminen ja sanoittaminen sekä toisen asemaan asettuminen. Nämä teemat toistuvat läpi toiminnan.

6 Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen ryhmä

Toteutimme työmme toiminnallisen osuuden marras-joulukuussa 2014 Mikkolan koululla. Tapasimme tyttöjä yhteensä neljä kertaa ja jokainen toimintakerta oli kestoaltaan noin tunnin mittainen. Toteutimme toimintamme tyttöjen koulun jälkeen kahdelle eri ryhmälle sisällöllisesti identtisenä. Ryhmän koko ja kokoonpano vaihtelivat viikoittain, mutta kuitenkin siten, että kaikille tytöille annettiin mahdollisuus osallistua jokaiselle neljälle toimintakerralle. Ryhmään osallistuneet tytöt olivat iältään 7–9 -vuotiaita. Pienimmillään ryhmässä oli kerralla neljä ja enimmillään kahdeksan tyttöä. Toimintakertojen teemoja olivat erilaiset tunteet, tunteiden näyttäminen ja sanoittaminen sekä toisen asemaan asettuminen. Lapselle vertaisryhmä antaa tunteen johonkin kuulumisesta sekä kumppanuudesta ajanvietteen lisäksi. Lapsi opettelee ryhmässä yhdessä toimimista ja kompromissien tekemistä siinä missä oman paikan ottamista sekä jämäkkyyttä. (Salmivalli 2008: 32–33.)

Pyysimme etukäteen lasten vanhemmilta luvan opinnäytetyöhön osallistumiseen. Lasten anonymiteetin turvaamiseksi emme käytä lasten nimiä tai muita tunnistetietoja opinnäytetyössämme. Vanhempien luvan lisäksi tytöt saivat itse päättää jokaisen toimintakerran kohdalla osallistumisestaan ryhmään. Halutessaan tytöillä oli mahdollisuus osallistua muuhun Icehearts-toimintaan ryhmämme sijaan. Halusimme perustaa ryhmään osallistumisen vapaaehtoisuuteen, jotta jokainen ryhmän jäsen olisi mukana omasta tahdostaan sekä halusta oppia uutta.

Peruskoulun alimmilla luokilla luokan työrauhan voi pohjata sääntöihin ja rutiineihin. Tämän ikäiset lapset noudattavat rutiineja, koska he saavat rutiineista kaivattua toistuvuutta ja turvaa. (Saloviita 2008: 40.) Tästä syystä jokaisella toimintakerralla oli sama perusrunko: aloitimme tapaamisemme istumalla alas rinkiin ja rauhoittumalla. Pyrimme luomaan mukavan ilmapiirin kevyellä juttelulla, jolloin jokainen tyttö sai vuorollaan kertoa kuulumisensa. Kuulumisia kertoessa oli tärkeää, että jokaisen tytön annettiin puhua rauhassa ja jokainen tyttö huomioitiin. Annoimme myös jokaiselle tytölle mahdollisuuden kertoa halutessaan oman keijunsa tilanteesta sekä omista onnistumisista viikon aikana. Kuulumiskierroksen jälkeen siirryimme käsittelemään päivän aihetta. Aiheen käsittely tapahtui niin, että toinen meistä ohjaajista luki lyhyen tarinan Keijumaailman koulusta. Jokainen satu liittyi vahvasti toimintakerran aihealueeseen. Sadut ovat leikin ohella lapselle yksi parhaimmista tavoista harjoitella erilaisia tunteita, niiden tunnistamista ja tuottamista

muille sekä kokemista itse (Isokorpi 2004: 127). Erilaiset tarinat ja sadut voivat olla apuna kun samaistutaan toisen tilanteeseen. Lapsen voi olla helpompi asettua kuvitteellisen hahmon asemaan, kuin läheisen leikkiverin. (Peltonen – Kullberg-Piilola 2000: 74.) Peruskoulun alimmilla luokilla lapsi on vastaanottavainen suulliselle kerronnalle ja mielikuvien muodostumiselle. Lapsen rikkaat mielikuvat tukevat tunne-elämän kehitystä sekä kykyä käsitellä tunteita. (Pulkkinen 2002: 111.) Jotta tarinat vastaavat tarpeeksi hyvin jokaisen ryhmäkerran teemaa, kirjoitimme tarinat itse. Tarinat sijoittuvat Keijumaailman kouluun ja jokaisessa tarinassa seikkailee samat henkilöt: Ilona-, Säde- ja Helmi-keiju. Keijumaailman koulun avulla voimme antaa tytöille samaistumisen tunteen tarinoihin, mutta samalla tytöt voivat pohtia tilanteita heistä irrallisina. Tarina toimii avauksena ja pohjana keskustelulle tyttöjen kanssa. Mitä tarinassa tapahtui ja miksi? Miltä tarinan henkilöistä mahtoi tuntua ja miltä tytöistä itsestään tuntuisi? Miten tilanteessa olisi voinut toimia toisin tai mikä tilanteessa oli tyttöjen mielestä hyvää tai huonoa. Vastuu keskustelun sujumisesta ja ohjaamisesta oli meillä ohjaajilla. Tarinan pohjalta jatkoimme ohjauskertaa erilaisten toiminnallisten harjoitusten avulla. Harjoitusten sisältö vaihteli eri kerroilla.

Jokaisen ohjauskerran lopuksi kokoontuimme pöydän ääreen, jossa tytöillä oli jokin askartelu- tai väritystehtävä. Tyttöjen istuessa pöydän ääressä juttelimme toiminnasta ja kyselimme tyttöjen mielipiteitä ryhmäkerrasta. Muokkasimme toimintaamme tarvittaessa saamamme palautteen myötä. Muistutimme tyttöjä Keiju-kansiosta ja kannustimme heitä keräämään värejä keijujen siipiin. Sen lisäksi, että jatkuva sosiaalinen palaute edistää sosiaalisten taitojen oppimista, se myös edesauttaa itsetunnon ja itsearvostuksen kehittymistä (Keltinkangas-Järvinen 2008: 109). Jotta ryhmäkokemus olisi yksilölle palkitseva, tulisi jokaisella ryhmän jäsenellä olla mahdollisuus toteuttaa omaa itsemääräämisoikeuttaan itsensä ja ryhmän kannalta mielekkäällä tavalla. Yksilön persoonallisuuden kehityksen kannalta johonkin liittyminen, siihen kuuluminen, hyväksytyksi tuleminen ja vaikuttaminen ovat olennaisia tärkeitä asioita. (Himberg – Jauhiainen 1998: 94–96.)

6.1 Ensimmäinen ohjauskerta: erilaiset tunteet

Ensimmäisen ohjauskerran teemana olivat erilaiset tunteet. Ohjauskerran tavoitteena oli tutustua tyttöihin sekä tutustuttaa tytöt ryhmän toimintaan. Lisäksi tavoitteena oli opetella tyttöjen kanssa erilaisten tunteiden nimiä ja miettiä mitä kyseinen tunne tarkoittaa käytännössä. Esimerkiksi mitä iloisuus tarkoittaa ja mitkä asiat tekevät meidät iloisiksi. Tun-

teen tunnistaminen ja nimeäminen saattaa olla vaikeaa. Kun tunne on tunnistettu ja nimetty, voidaan siitä vasta puhua. (Keltinkangas-Järvinen 2000: 218–219.) Tämän vuoksi koimme erilaiset tunteet tärkeäksi teemaksi ensimmäiselle toimintakerralle.

Pyysimme tytöt istumaan lattialle asetetuille patjoille ja aloitimme toiminnan kertomalla keitä olemme ja millaisia asioita tulemme tekemään seuraavat neljä torstai-iltapäivää. Pyysimme jokaista tyttöä kertomaan vuorollaan nimensä sekä asian, josta hän pitää ja asian, josta hän ei pidä. Tytöt kertoivat itsestään reippaasti ja osallistuivat keskusteluun muiden mielipiteistä aktiivisesti. Kierroksen jälkeen pohdimme sitä kuinka erilaisia mielipiteitä ja ihmisiä ryhmässämme on. Muistutimme, että jokaisen mielipide on tärkeä ja arvokas ja sitä tulee kunnioittaa.

Seuraavaksi kävimme ryhmän säännöt läpi. Kerroimme tytöille, että meillä on ryhmässä vain kolme sääntöä: jokainen puhuu vain vuorollaan eikä ketään keskeytetä, ketään ei kiusata sekä kannustetaan toisia osallistumaan toimintaan. Tytöt ehdottivat myös itse sääntöjä, kuten ettei ketään saa lyödä eikä toisia saa syyttää asioista, joita he eivät ole tehneet. Sanoimme näiden myös olevan hyviä sääntöjä ja pätevän ryhmässämme. Tytöt lupasivat sitoutua sääntöihin ja sovimme, että palaamme sääntöihin mikäli ryhmässä tulee ongelmia.

Tämän jälkeen oli aika tutustua Keijumaailmaan. Tytöt saivat käydä makaamaan patjoilleen ja sulkea silmänsä halutessaan. Himmensimme valoja ja huomasimmekin hämmästyttävän valaistuksen rauhoittavan tyttöjä. Toinen ohjaajista luki ensimmäisen sadun (Liite 1). Ensimmäinen satu johdatti tytöt Keijumaailman ympäristöön ja esitteli satujen päähenkilöt. Sadussa ilmeni vahvasti erilaiset tunteet sekä tunnetilojen vaihtelu. Suurin osa tytöistä maltoi kuunnella koko sadun hyvin keskittyen. Muutamalle tytölle keskittyminen oli kuitenkin hankalaa ja he liikkuvat tilassa tai kuiskivat toisilleen, jolloin toisen ohjaajan täytyi huomauttaa tytöille. Sadun loputtua kysyimme nousiko tytöille jotain mieleen sadusta. Kummassakin ryhmässä tytöt nostivat ensimmäisenä esiin kohdan, jossa keijutyttö loukkasi itsensä ja purskahti itkuun, mutta muiden keijujen lohdutuksen ansiosta hänelle tuli parempi mieli. Kysyimme tytöiltä, että miltä keijusta mahtoi tuntua kun muut lohduttivat häntä ja tytöt sanoivat, että varmasti mukavalta. Kysyimme tytöiltä, että onko heillä omia kokemuksia vastaavasta tilanteesta ja miltä heistä on silloin tuntunut. Tytöt kertoivat, että heistä tuntuu kivalta, jos joku lohduttaa. Juttelimme tyttöjen kanssa lisää tarinasta ja tytöt pyysivät palaamaan uudestaan joihinkin tarinan kohtiin. Tytöiltä nousi esiin muun muassa se, että yksi keijuista oli reilu kannustaessaan muita, toinen

taas huonotuulinen väsymyksen vuoksi, mutta päivän mittaan hän tuli iloiseksi sekä se, että opettaja toimi hyvin kun hän torui keijutyttöjä heidän häiritessä luokassa opetusta. Tytöt osallistuivat innolla ja aktiivisesti sadusta keskustelemiseen, vaikkakin yksi tytöistä pyysi useaan otteeseen lisää tarinoita Keijumaailmasta, jonka vuoksi hänen oli vaikea keskittyä keskusteluun juuri luetusta tarinasta.

Kerroimme, että tarinassa keijutyttöjen päivä oli hyvin tunteikas ja haastoimme tytöt keksimään mahdollisimman paljon erilaisia tunteita, jotka kirjoitimme ylös taululle. Muutimme tätä harjoitusta Tunnemuksu ja mututoukka -ohjelman pohjalta. Ohjelmassa tehtävä jatkuu siten, että leikitään "laiva on lastattu"-leikkiä tunteilla. (Tunnemuksu ja mututoukka. Tunteiden tunnistaminen: 5) Muokkasimme harjoitusta tytöille ja ryhmäämme sopivammaksi ja jätimme "laiva on lastattu"-leikin pois harjoituksesta. Tyttöjen oli alkuun hankala keksiä tunteita. Kumpikin ryhmä keksi ilman ohjaajien apua tunteen iloinen. Tyttöjen oli selkeästi vaikea hahmottaa mitä erilaisia tunteita on sekä nimetä tunteita. Kun kysyimme mitä erilaisia tunteita tytöt tietävät, ehdottivat he seuraavanlaisia tuntemuksia: tuntuu kivalta, tuntuu pahalta ja tuntuu mukavalta. Tytöt kuitenkin osasivat kertoa tilanteita, joissa ilmenee erilaisia tunteita vaikka eivät osanneet aina nimetä kyseisestä tilanteesta syntynyttä tunnetta. Ohjaajien avustuksella saimme lisää tunteita taululle ja lopulta sinne kertyi seuraavanlaisia tunteita: tylsyys, jännittäminen, kateus, malttamattomuus, surullisuus, pettymys ja intohimo. Omien esimerkkiensä lisäksi tytöt tunnistivat ohjaajien esimerkeistä erilaisia tunteita. Kysyimme tytöiltä miltä voi tuntua, jos on menossa uuteen paikkaan, jossa ei ole ennen ollut. Tähän tytöt vastasivat, että silloin jännittää. Keskustelimme myös, että usein ennen esiintymistä voi jännittää. Tämän jälkeen ohjaaja kysyi miltä silloin voisi tuntua jos saa kokeesta huonomman numeron kuin mitä odotti saavansa. Yksi tyttö sanoi olevansa tällöin iloinen ja muut sanoivat olevansa harmissaan. Kysyimme tytöiltä voisiko tunnetta kuvata sana pettynyt ja tytöt myötäilivät asiaa. Muutama tytöistä kertoi olevansa iloisia, jos heitä kiusataan. Suurin osa tytöistä sanoi kuitenkin kiusaamisen tekevän heidät surullisiksi. Myöhemmin pohdimme syitä sille miksi osa tytöistä vastasi tulevana iloiseksi kiusaamisesta. Uskomme osan tytöistä vastanneen muiden tyttöjen kanssa päinvastaisesti saadakseen huomiota. Yksi tytöistä kertoi olevansa välillä pettynyt kavereihinsa, mutta ei osannut kertoa syytä tähän. Kateellisuudesta yksi tytöistä kertoi seuraavanlaisen esimerkin: jos toinen asuu kerrostalossa ja toinen omakotitalossa, voi olla kateellinen.

Harjoituksen jälkeen pyysimme tytöt kokoontumaan pöydän ääreen ja esittelimme heille Keiju-kansion. Tytöt kuuntelivat tarkkaavaisina ja innoissaan ohjeita Keiju-kansion käytöstä. Kerroimme tytöille, että keijun siivestä saa värittää osan aina kun on mukava toisille, käyttäytyä hyvin tai osaa hallita vihan tai pahan mielen. Negatiivisten tunteiden näyttämiseen liittyen yksi tytöistä kertoi esimerkin päivän tapahtumista. Tytöille tuttu koulukaveri oli vahingossa tönäissyt välitunnilla yhtä oppilasta niin, että tämä kaatui ja tytöt olivat hyökänneet tönäisijän kimppuun yhdessä muiden oppilaiden kanssa ja lyöneet tönäisijää. Tytöt kertoivat sopineensa tilanteen myöhemmin ja pyytäneet sekä saaneet anteeksi. Mietimme yhdessä tilannetta ja sitä kuinka siinä olisi voinut toimia toisin. Tytöt sanoivat, että he olisivat voineet sanoa koulukaverille, että tönäisy sattui ja pyytää tätä pyytämään anteeksi. Sanoimme, että harmitus on parempi ilmaista sanallisesti kuin väkivallan avulla ja kerroimme, että jos tytöt onnistuvat toimimaan näin niin he saavat värittää osan keijun siivestä. Muistutimme tyttöjä, että on eri asia tönäistä toista tahallaan tai vahingossa. Yksi tytöistä ehdotti alempaa keijun siipeä ”viha-siiveksi” ja ylempää ”kiva-siiveksi”. Kaikki tytöt ymmärsivät hyvin kansion idean ja osasivat itsekin kertoa kansion käytöstä tyttöjen kasvattajalle ryhmän jälkeen. Sovimme, että kansio otetaan käyttöön seuraavasta päivästä alkaen ja jokaisen ohjauskerran alussa palaamme kansion. Sovimme, että kasvattaja Nelli kertoo aina kun keijun siivestä saa värittää osan, mutta jos Nelli ei ole nähnyt tilannetta niin tytöt voivat kertoa itse Nellille kuinka hienosti ovat toimineet. Ohjeistimme, että tytöt saavat nyt värittää keijusta kaikki muut osat paitsi siivet sekä keksiä omalle keijulle nimen. Kaikki tytöt jättivät siivet värittämättä, joka myös osoitti heidän ymmärtäneen Keiju-kansion toimintamallin. Värittämisen ohessa juttelimme toimintakerrasta. Useampi tytöistä sanoi, että oli kivaa kuunnella satu Keijumaailmasta, saada Keiju-kansio sekä värittää oma keiju. Kurjaksi tytöt kertoivat kahden ryhmän tytön häiriköinnin.

6.2 Toinen ohjauskerta: tunteiden näyttäminen & sanoittaminen

Toisen ohjauskerran teemana oli tunteiden näyttäminen ja sanoittaminen. Ohjauskerran tavoitteena oli tuoda esiin miten eri tunteet voivat näyttäytyä käyttäytymisessämme ja kehossamme itsellemme sekä muille. Lisäksi tavoitteena oli opetella sanoittamaan tunteita eli opetella kertomaan muille sanallisesti itsessä tunnistettu tunne. Ihmisten yksi tärkeimmistä sosiaalisista taidoista on taito omien tunteiden ilmaisuun (Goleman 1997: 146). On tärkeää osata tunnistaa ja näyttää omia tunteitaan ja tunnetaidot ovat merkittävä osa ihmissuhdetaitoja (Peltonen – Kullberg-Piilola 2000: 13–17).

Tytöt ottivat meidät jälleen innostuneina vastaan ja osa tytöistä tuli halaamaan meitä. Kaksi tyttöä kysyi kuinka monta kertaa tulemme vielä koululle ja olivat pettyneitä, kun kerroimme heille, että tulemme vielä kaksi kertaa. He miettivät, että miksi ei voitaisi tulla joka torstai koko loppuvuoden ajan. Kun valmistelimme luokkaa toiminnalle, alkoi koulun palohälytys soida ja kaikkien tuli siirtyä ulos. Palohälytys osoittautui aiheettomaksi, mutta sen vuoksi toimintamme aloitus viivästyi puoli tuntia. Viivästyminen vaikutti toisen ryhmän aikatauluihin.

Aloitimme ohjauskerran kuulumiskierroksella, jossa kävimme läpi kulunutta viikkoa. Kerroimme tytöille ohjauskerran teeman ja mitä aiomme tehdä sillä kerralla. Tytöt kertoivat saaneensa värittää keijun siipiä. Yksi tytöistä kertoi esimerkkinä tilanteen, jossa oli ollut äitinsä kanssa kaupassa. Tyttö olisi halunnut äidin ostavan hänelle jotain kaupasta, mutta äiti ei ollut suostunut ostamaan tuotetta. Tyttö kertoi, että hän oli ollut tilanteessa rauhallinen eikä suuttunut äidille, vaikka normaalisti hän olisi tehnyt niin. Useat tytöistä kertoivat olleensa ystävällisiä luokkalaisilleen ja saaneet sen vuoksi värittää keijun siivestä osan. Kuulumiskierroksen ohessa tytöt saivat kertoa vuorollaan oman kokemuksensa tilanteesta, joka tuntui tai näkyi kehossa jollain tavalla. Yksi tytöistä kertoi, että joskus jännittävässä tilanteessa hän voi täristä. Toinen tytöistä sanoi, että esiintyminen voi nostuttaa ja sen takia voi punastua.

Keskustelun jälkeen lapsia ohjeistettiin ensimmäisen ohjauskerran mukaisesti ottamaan mukava asento matolla ja rauhoittumaan sadun kuuntelemiseen. Valoja himmennettiin. Koska osalla tytöistä oli ensimmäisellä ohjauskerralla hankaluuksia keskittyä sadun kuuntelemiseen, ehdotti toinen ohjaajista ennen sadun lukemista, että hän voi kierrellä luokassa ja silittää tyttöjä selästä vuorotellen. Tytöt innostuivat ideasta ja heidän oli selkeästi helpompi keskittyä sadun kuuntelemiseen tällä kertaa. Toinen ohjaajista luki sadun. (Liite 2) Satu kertoi Keijujen joulujuhlaesityksestä ja sadussa ilmeni selkeästi Keijujen käytöksestä tunteiden eri tasot eli miltä tunteet tuntuvat kehossa ja näkyvät ulospäin kehossamme tai käytöksessämme. Lisäksi sadussa ilmaistiin sanallisesti paljon erilaisia tunteita. Tytöt vaikuttivat erittäin innostuneilta sadusta ja kuuntelivat satua rauhassa. Useampi tytöistä oli pettyneitä, kun satu oli heidän mielestään liian lyhyt ja he kysyivät voisimmeko lukea lisää. Yksi tytöistä pyysi, että laittaisimme sadut Keiju-kansioon. Sadun jälkeen keskustelimme sadusta nousseista ajatuksista. Tytöt pohtivat, että jännittäessä voi olla kuuma tai tulla paha olo. Useampi tytöistä oli sitä mieltä, että Säde-keiju

alkoi itkemään esityksen jälkeen sen vuoksi, koska hän oli ylpeä itsestään tai iloinen siitä, että esitys meni hyvin. Osa oli sitä mieltä, että itku johtui siitä, että keiju oli helpottunut. Kysyimme tytöiltä miksi joskus on hankala näyttää sitä, mitä sisimmässään tuntee. Yksi tytöistä kertoi, että välillä ollessaan vihainen hän hymyilee silti, koska ei halua toisen ihmisen suuttuvan.

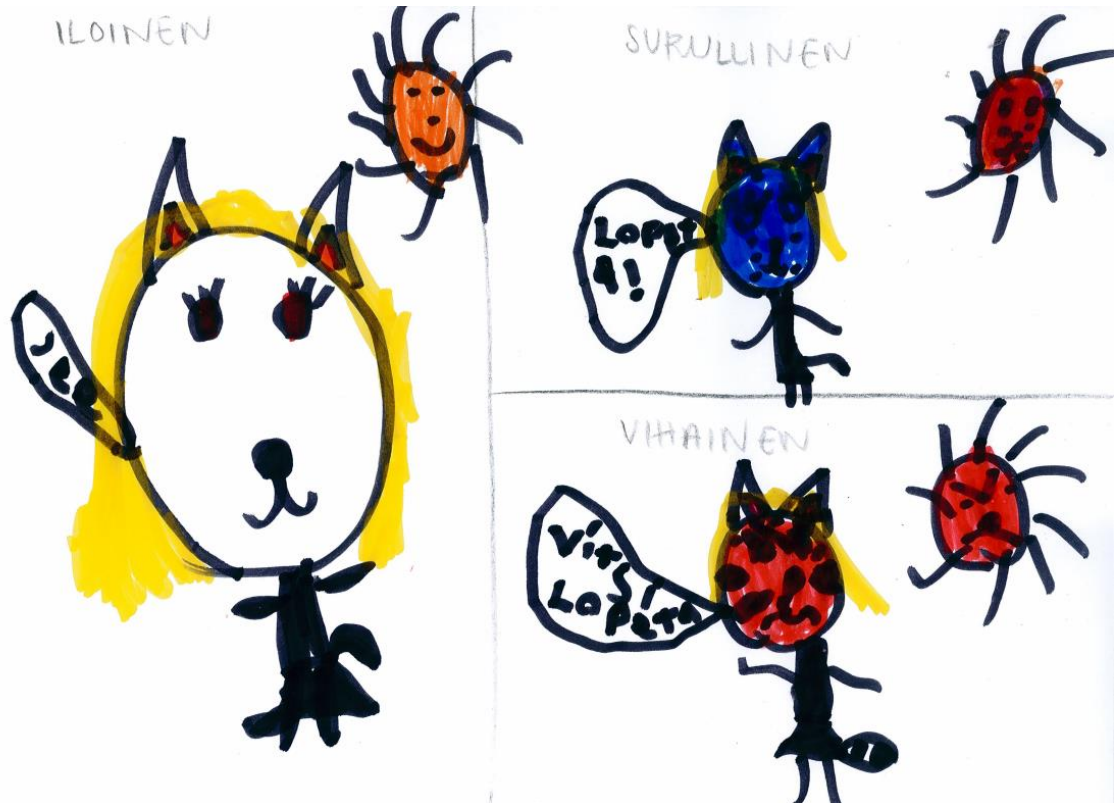
Ensimmäisessä ryhmässä leikimme sadun jälkeen tunnepatsas-leikkiä, jossa musiikin soidessa lapset saivat tanssia ja liikkua ympäri tilaa. Kun musiikki pysähtyi niin lasten tuli pysähtyä paikalleen johonkin tunteeseen. Ennen leikin aloittamista muistelimme vielä mitä erilaisia tunteita on. Tytöt pysähtyivät ilon, pelon ja hämmästyksen tunteisiin. Tyttöjen oli hankala keskittyä leikkiin ja muut asiat luokassa alkoivat kiinnostaa enemmän. Tämän vuoksi leikimme tunnepatsas-leikkiä vain kaksi kierrosta.

Toisessa ryhmässä siirryimme aikataulusyistä sadun jälkeen suoraan pöydän ääreen. Olimme jakaneet paperit kolmeen osioon, joissa jokaisessa oli yksi tunne. Ohjeistimme tyttöjä piirtämään tai kirjoittamaan jokaiseen osioon mitä tekee silloin kun on iloinen, vihainen tai surullinen. Muutimme tätä harjoitusta Tunnemuksu ja mututoukka -ohjelman pohjalta. Ohjelman vihaisuus-kuvat harjoituksessa jokainen lapsi saa piirtää taululle kuvan omasta tavastaan olla vihainen. (Tunnemuksu ja mututoukka. Tunteen ja teon erot: 6.) Halusimme nostaa ryhmässämme myös muita tunteita esiin. Halusimme myös, että jokainen tyttö saa tehdä oman työn, joita voimme yhdessä ryhmässä käsitellä. Kerroimme tytöille aluksi esimerkkejä. Toinen ohjaajista kertoi, että välillä kun häntä suututtaa niin hän saattaa olla ilkeä tai tiuskaa toiselle, mutta on todennut paremmaksi keinoksi purkaa vihansa urheiluun. Surullisena puolestaan joskus itkettää, mutta oloa voi helpottaa, kun kertoo pahasta olostaan toiselle. Ohjaaja kertoi, että iloisena häntä taas naurattaa ja hän käyttäytyy muita kohtaan todella mukavasti. Tytöt keskittyivät piirtämiseen todella hyvin. Iloisen kuvan itsestään tytöt piirsivät värikkäiksi. Piirustuksissa oli sydämiä ja hymynaamoja. Iloisina tytöt kertoivat olevansa kivoja toisilleen, auttavansa kavereita ja leikkivänsä sisarusten ja ystävien kanssa. Surullisena tytöt piirsivät kyyneliä ja rikkoutuneita sydämiä. Moni tytöistä kirjoitti itkevänsä surullisena. Omaa vihaisuuttaan kuvatessaan tytöt piirsivät synkkiä kuvia ja vihaisia ilmeitä. Tytöt kirjoittivat olevansa raivoissaan, paiskovansa ovia ja yksi tytöistä kirjoitti vihaisen kuvan viereen "mä tapan sut" ja iloisen kuvan viereen "jee!". Kävimme piirustuksia läpi ja juttelimme eri tunteista. Kun jokainen lapsi pääsee vuorollaan kertomaan omasta työstään, harjoitellaan ryhmässä monia tärkeitä taitoja. Esimerkiksi kuuntelemisen ja keskustelemisen taidot kehittyvät. Samalla, työstään kertoessa lapsi jakaa ja tekee näkyväksi omaa maailmaansa. (Rusanen 2009:

54.) Yksi tytöistä kertoi, että vihaisena hän huutaa äidille. Juttelimme ryhmässä siitä voisiko huutamisen sijaan kertoa äidille pahasta olostaan. Pohdimme positiivisia tapoja purkaa vihaa, joita olivat tyttöjen mielestä muun muassa puhuminen toiselle, energian purkaminen johonkin muuhun ja kivan asian ajattelu. Me ohjaajat nostimme lisäksi esiin jo aiemmin mainitun urheilun tai muun toiminnallisen tekemisen, pahan olon syyn miettimisen sekä hetken rauhoittumisen omassa oloissa.

Kuvio 2. Tytön piirustus kuvastaa hänen tapaansa olla iloinen, surullinen tai vihainen.

Kuvio 3. Toinen ryhmän tytöistä kuvaa tapaansa olla iloinen, surullinen tai vihainen eri tavalla.

Lopuksi mietimme yhdessä, millä tavalla jokainen tyttö on ollut ystävällinen toiselle ja minkä vuoksi saa värittää ohjauksen lopuksi keijun siivestä osan. Tytöt kertoivat todella reippaasti muiden tyttöjen positiivisesta käyttäytymisestä. Tytöiltä itseltään nousi esiin esimerkiksi se, että toinen oli ollut kiva luokassa muille, oli auttanut ystävää sekä toisten ominaisuuksia kuten hauskuuden. Ohjaajina me nostimme esiin esimerkiksi tilanteet, joissa tytöt olivat käyttäytyneet esimerkiksi muista kohtaan kuunnellessaan satua rauhassa. Lisäksi nostimme esiin tilanteet, joissa kaksi tyttöä onnistuivat välttämään riidan mukaan lähtemisen. Yksi ryhmän tyttö käyttäytyi aggressiivisesti toista ryhmän tyttöä kohtaan lyömällä ja potkimalla häntä. Väkivallan kohteeksi joutunut tyttö ei lähtenyt mukaan tappelamiseen vaan poistui tilanteesta. Toisessa tilanteessa koulun kaksi oppilasta olivat näpistäneet siistijän kärryistä pesuaineita, joita he ruiskivat tyttöjen päälle käytävällä. Yksi tyttö sai pesuainetta kasvoihinsa ja hermostui tästä. Tyttö oli ottamassa pesuaineen itselleen kostaakseen, mutta aikuisen kehotuksesta luopui vastahyökkäyksestä. Näistä tilanteista puhuttaessa tytöt nyökyttelivät ja sanoivat, että kummatkin tytöt olivat toimineet oikein ja fiksusti. Tytöt sanoivat myös muiden olleen mukavia, kun he pyysivät toisia tyttöjä keskittymään sadun kuuntelemiseen ja rauhoittumaan. Kiitimme

tyttöjä ryhmäkerrasta ja aktiivisesta osallistumisesta. Sanoimme jokaiselle, että oli kiva kun he olivat paikalla ja toivoimme näkevämmme heidät taas ensi kerralla.

6.3 Kolmas ohjaukerta: toisen asemaan asettuminen

Kolmannen ohjaukerran tavoitteena oli keskustella tyttöjen kanssa toisen asemaan asettumisesta, empatiakyvystä. Tavoitteena oli miettiä tyttöjen kanssa miltä toisesta ihmisestä voi tuntua erilaisissa tilanteissa ja kyetä muokkaamaan omaa käytöstä toisen tunteiden mukaan. 7-9-vuotiaana lapsi kykenee ajattelemaan myös muiden tunteita ja tarpeita entistä paremmin, lapsen empatiakyvyn kehittyessä (Sosiaaliset taidot n.d.). Lapset ovat kuitenkin herkkiä oppimaan lähes mitä tahansa mitä aikuinen heille opettaa, ja jopa jo pienen lapsen kanssa voi harjoitella toisen asemaan asettumista. (Peltonen – Kullberg-Piilola 2000: 73–74.)

Tytöt vaikuttivat jälleen innostuneilta meidät nähdessään. Osa tytöistä tuli halaamaan meitä ja moni kyseli, että joko he pääsevät toimintaan. Aloitimme toiminnan jälleen istumalla alas kuulumisrinkiin. Osa tytöistä sanoi, että he eivät jaksaisi jutella vaan haluaisivat, että siirtyisimme heti lukemaan sadun. Kerroimme, että satu luetaan heti kuulumisringin jälkeen ja tytöt maltoivat hienosti kuunnella muiden kuulumisia sekä kertoa omansa. Moni tytöistä kertoi, että heille kuuluu hyvää. Tytöt kertoivat asioista, joita he ovat touhonneet perheen kanssa sekä koulukuulumisia. Kaksi tytöistä kertoi aiemmin päivällä tapahtuneesta riidasta. Tytöt kertoivat, että riita harmitti heitä, mutta tytöt olivat kuitenkin iloisia, että saivat sovittua riidan. Osa tytöistä kertoi saaneensa värittää heidän keijujensa siipiä. Jotta tytöt saivat värittää siipiä, he kertoivat auttaneensa vanhempiaan, olleensa kilttejä luokassa sekä tukeneensa kavereitaan.

Kuulumiskierroksen jälkeen himmensimme jälleen valoja ja tytöt saivat hakeutua itselleen mieleiseen paikkaan kuuntelemaan satua. Muistutimme siitä, että ohjaaja voi silittää tyttöjä heidän kuunnellessa satuja mikäli he haluavat niin. Jokainen tyttö sanoi haluavansa, että häntä silitetään. Toinen ohjaaja luki sadun (Liite 3). Satu kertoi Keijumaailmassa tilanteista, jossa Keijut tukivat, kannustivat tai puolustivat toisiaan. Tytöt kuuntelivat sadun todella rauhallisina ja keskittyneinä. Tytöt pitivät selvästi siitä, että heitä silitetään sadun aikana. Sadusta keskusteltaessa tytöt nostivat esiin kohdat, joissa keijutytöt kannustivat kaveriaan tämän pettyessä koenumeroonsa. Lisäksi tytöt kiinnittivät huomiota kohtaan, jossa kaksi Keijuista piristivät Keijukaveriaan hänen ollessa harmissaan siitä, että hän ei päässyt luokkakavereidensa tavoin joululomalla ulkomaille. Eräs tyttö

sanoi, että hänen mielestä edellä mainittujen kohtien lisäksi satu oli kiva, koska Keijutyttöillä oli hauskaa yhdessä. Tytöt kertoivat, että ovat itsekin auttaneet kavereitaan ja lohduttaneet heitä, jos ovat huomanneet kaverin olevan harmissaan. Tytöt sanoivat, että usein kaverin naamasta voi nähdä, jos hänellä on paha mieli. Yksi tytöistä sanoi, että välillä kaverin harmitusta voi olla vaikea nähdä, koska toinen voi esittää iloista. Jatkoimme keskustelua pohtimalla mitä toisen asemaan asettuminen eli empatia tarkoittaa. Kysyessämme asiasta useat tytöistä sanoivat, että he eivät tiedä mitä toisen asemaan asettuminen tarkoittaa. Yksi tytöistä sanoi empatian tarkoittavan, että "tietää kaiken mitä toinen ajattelee". Me ohjaajat selvensimme asiaa tytöille ja kerroimme esimerkkien avulla mitä toisen asemaan asettuminen tarkoittaa. Tytöt samaistuivat joihinkin meidän ohjaajien esimerkkeihin ja kertoivat auttaneensa sekä tukeneensa ystäviään.

Ohjeistimme tytöille, että seuraavassa harjoituksessa mietimme miltä Helmi-keijusta on mahtanut tuntua erilaisissa tilanteissa. Kerroimme tytöille, että ohjaajat seisovat vastakkaisilla seinillä. Toinen seinä tarkoittaa todella iloista ja toinen todella surullista ja seiniä väliin jäävä alue puolestaan kaikkea näiden tunteiden väliltä. Toinen ohjaajista luki erilaisia tilanteita ja tytöt liikkuvat seinien välillä oman mielipiteensä mukaan. Tytöt ajattelivat Helmen olleen surullinen, kun Helmi sai kotiarestia, kun Helmiä ei otettu leikkiin ja kun isä piti Helmille puhuttelun. Tytöt ajattelivat Helmin taas olleen iloinen, kun hän sai kehuja piirtämistaidoistaan ja kun Helmi oppi ajamaan ilman apupyöriä. Kysyimme tytöiltä, että onko heillä ehdottaa joitain tilanteita. Tytöt antoivat seuraavanlaisia esimerkkejä: "miltä tuntuu, jos rakastat toista, mutta se toinen ei rakasta sua" tai "miltä tuntuu, kun äiti haluaa antaa sinulle korun, mutta isä ei halua antaa korua sinulle" Ensimmäisessä esimerkki tilanteessa tytöt valitsivat surullisen tunteen ja toisessa taas moni tytöistä jäi janan keskelle. Tytöt kertoivat, että esimerkissä oli vaikeaa valita onko päällimmäisenä tunteena suru vai ilo. Harjoitus jakoi tyttöjen mielipiteet. Osa tytöistä piti harjoituksesta todella paljon ja olisivat halunneet jatkaa sitä vielä kauemmin, kun taas osa tytöistä ei jaksanut keskittyä muutamaankin esimerkkiä pidempään ja olisivat tahtoneet siirtyä muihin puuhiin.

Janaharjoituksen jälkeen siirryimme kaikki pöydän ääreen ja jaoimme tytöille kartongit. Pyysimme tyttöjä kirjoittamaan oman nimensä kartongille. Ohjeistimme, että jokaisen kartonki laitetaan kohta kiertämään pöydässä ja tytöt kirjoittavat toisten kartongeille positiivisen asian siitä tytöstä, jonka nimi lukee kartongissa. Harjoituksen avulla halusimme antaa tytöille kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta ja vahvistaa tyttöjen kykyä asettua toisen asemaan. Suurin osa tytöistä ryhtyi reippaasti toimeen. Joidenkin tyttöjen oli välillä

vaikea keksiä positiivista asiaa toisesta. Tytöt kirjoittivat toisilleen seuraavia asioita: kiva, paras, ihana, fiksu, hauska ja iloinen. Kysyimme tytöiltä, että miltä tuntuu olla muille kiva ja entä miltä tuntuu kun sinulle ollaan kivoja. Tytöt sanoivat, että kumpikin tuntuu kivalta ja heille tulee siitä hyvä mieli. Yksi tytöistä kiitti muita tyttöjä saamistaan kehuista. Juttelimme pöydän ääressä tyttöjen kanssa vielä heidän keijuistaan ja tytöt saivat kertoa tilanteita, joiden vuoksi he saivat värittää osan keijun siivestä. Eräs tyttö kertoi, että hän riiteli siskonsa kanssa ja oli niin vihainen, että hänen teki mieli lyödä siskoa. Tyttö ajatteli asiaa kuitenkin hetken ja päätti poistua paikalta. Kehuimme tytön toimineen hienosti. Juttelimme tyttöjen kanssa vielä hetken toiminnasta. Tytöt kyselivät ensi kerrasta ja sadusta innolla. Kiitimme tyttöjä ryhmästä ja sanoimme näkevämme taas ensi viikolla.

6.4 Neljäs ohjauskerta: hyvästit keijuille

Viimeisen toimintakerran tavoitteena oli kerrata tyttöjen kanssa aiemmin käsitellyjä asioita sadun avulla. Tavoitteena oli lisäksi kiittää tyttöjä toimintaan osallistumisesta ja päätää Keiju-kerho iloisissa merkeissä. Toimintakerta oli kestoaltaan muita lyhyempi, eikä tarkoituksena ollut nostaa uusia teemoja esiin.

Kuten myös aikaisemmat toimintakerrat, toteutimme toiminnan jakamalla tytöt kahteen ryhmään. Aloitimme toimintakerran kuulumiskierroksella. Useampi tytöistä nosti esille joululoman odottamisen ja mahdolliset joululomasuunnitelmat. Monet tytöistä kertoivat miksi oli saanut värittää Keiju-kansioon keijun siipeä. Yksi tytöistä kertoi, että toista oppilasta oli kiusattu luokassa ja hän oli puuttunut kiusaamiseen ja hän sai tämän vuoksi värittää keijun siipeä. Toinen tyttö puolestaan kertoi riidasta ja siitä kun oli pyytänyt anteeksi käytöstään. Yksi tytöistä kertoi, että oli auttanut opettajaa. Edellisellä viikolla koulun oppilas oli kuollut jäädessään auton alle ja monet tytöistä nosti myös tämän asian kuulumiskierroksella esiin. Keskustelimme surusta ja siitä, että voi olla surullinen vaikka ei olisi tuntenutkaan tyttöä. Yksi tytöistä kertoi, että hänellä oli ollut onnettomuuteen joutuneesta tytöstä kuva kännykässä, mutta hän poisti sen, kun hän kuuli onnettomuudesta, sillä kuva alkoi ahdistamaan. Tytöt kertoivat keskustelleensa onnettomuudesta vanhempiensa ja opettajien kanssa.

Kuulumiskierroksen jälkeen toinen ohjaajista luki sadun Keijumaailmasta tyttöjen makoillessa patjoilla. (Liite 4) Sadussa kerrattiin Keijumaailman Keijujen syksyn tapahtumia ja Keijujen oppimia uusia asioita liittyen sosiaalisiin taitoihin. Tytöt nostivat sadusta esiin erityisesti toisten kannustamisen. Tytöt huomasivat, että sadussa kerrattiin aikaisempia

Keijumaailman satuja. Useampi tytöistä olisi halunnut, että satu olisi ollut pidempi. Tyttöjen toiveen mukaisesti lisäsimme sadut Keiju-kansioon.

Tämän jälkeen siirryimme pöydän ääreen askartelemaan. Ohjeistimme tytöille, että he saavat tehdä joulukortin jollekin läheiselle ihmiselle kuten ystävälle tai sukulaiselle. Olimme varanneet kortteja varten muun muassa erilaisia runoja, koristepapereita ja kotharroja. Pohdimme yhdessä, että ketä haluaisimme ilahduttaa kortilla. Sovimme kuitenkin ettei tehdä kortteja toiselle Icehearts-ryhmäläiselle, jotta ei tulisi tilannetta, jossa joku tytöistä saa monta korttia ja joku jää ilman yhtään korttia. Useampi tytöistä halusi tehdä kortin opettajalle, tyttöjen kasvattajalle tai ystävälle ja yksi tytöistä teki kortin koko luokalle. Korttien tekemisen jälkeen tytöt saivat halutessaan täyttää palautelomakkeen järjestämästämme toiminnasta. Avustimme tyttöjä tarvittaessa esimerkiksi kysymysten lukemisessa. Käsittelemme tytöiltä saamiamme palautteita luvussa kuusi.

Palautelomakkeiden täyttämisen jälkeen siirryimme toiseen tilaan, jossa tarjosimme kaikille ryhmän tytöille yhteisesti pipareita ja mehua. Lopuksi jaoimme jokaiselle tytölle diplomin kiitoksena hänen osallistumisestaan ryhmään. (Liite 9) Tytöt halusivat meitä monta kertaa, kun olimme lähdössä pois. Kaksi tytöistä oli tehnyt meille ohjaajille kortin, jossa luki: "Kiitos Hanna ja Jonna. Oli kiva olla teidän kanssa. Tulkaa taas käymään!"

7 Toiminnan arviointi

Ryhmän tavoitteena oli antaa lapsille mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja turvallisessa ympäristössä sekä antaa lapsille kokemuksia, jotka vaikuttavat myönteisesti näiden taitojen kehittymiseen. Asetimme jokaiselle toimintakerralle täsmennetyt tavoitteet tukemaan kokonaistavoitteen toteutumista.

Ensimmäisen toimintakerran tavoitteena oli tutustua tyttöihin sekä tutustuttaa tytöt ryhmän toimintaan. Lisäksi tavoitteena oli opetella tyttöjen kanssa erilaisten tunteiden nimiä ja miettiä mitä kyseinen tunne tarkoittaa käytännössä. Tavoitteiden saavuttamiseksi olimme varanneet alkuun runsaasti aikaa vapaamuotoiseen keskusteluun ja tutustumiseen. Olimme suunnitelleet toimintakerran alkuun tutustumisleikin, jossa jokainen sai kertoa itsestään. Erilaisten tunteiden nimien ja merkitysten harjoitteluun olimme suunnitelleet Keiju-sadun, jossa eri tunteet olivat vahvasti esillä. Lisäksi olimme muokanneet Tunnemuksu ja mututoukka –ohjelman harjoitetta niin, että tytöt saivat kertoa tietämiänsä tunteita ja juttelimme minkälaisia tunteita nousee esiin erilaisissa tilanteissa. Koimme saavuttaneemme ensimmäisen kerran tavoitteet hyvin. Harjoitteet olivat tytöille sopivia ja ne tukivat tavoitteiden toteutumista. Toisen ohjauskerran tavoitteena oli tuoda esiin miten eri tunteet voivat näyttäytyä käyttäytymisessämme ja kehossamme itsellemme sekä muille. Lisäksi tavoitteena oli opetella sanoittamaan tunteita eli opetella kertoamaan muille sanallisesti itsessä tunnistettu tunne. Tavoitteen toteutumiseksi olimme kirjoittaneet Keiju-sadun sekä muokanneet Tunnemuksu ja mututoukka –ohjelman tehtävää niin, että tyttöjen tehtävänä oli piirtää ja kirjoittaa miltä heistä tuntuu ja miten he käyttäytyvät iloisena, surullisena ja vihaisena. Harjoite oli onnistunut ja tytöt paneutuivat omien piirustustensa tekoon. Tehtävän läpikäynti herätti keskustelua ja tytöt kertoivat rehellisesti omista ajatuksistaan. Useat tytöt kertoivat purkavansa vihantunnetta esimerkiksi paiskomalla ovea tai huutamalla ja mietimmekin yhdessä tyttöjen kanssa vaihtoehtoisia, positiivisia keinoja pahan olon purkamiseen. Keiju-satu oli tytöille mieluinen ja osa tytöistä toivoi, että satu olisi ollut pidempi. Kolmannen ohjauskerran tavoitteena oli keskustella tyttöjen kanssa toisen asemaan asettumisesta, empatiakyvystä. Olimme jälleen kirjoittaneet Keiju-sadun, jossa tällä kertaa näkyi vahvasti Keijujen empaattisuus. Satu herätti paljon keskustelua ja tytöt nostivat puheissaan esiin Keijujen empaattisen käytöksen toisiaan kohtaan. Lisäksi olimme suunnitelleet janaharjoituksen, jossa tytöt pohtivat Helmi-keijun tuntemuksia eri tilanteissa ja liikkuvat janalla sen mukaisesti. Kumpikin har-

joitteista oli selkeästi toimivia ja sai tytöt ainakin ajattelemaan asioita myös toisen ihmisen näkökulmasta. Tytöt olivat kolmannella kerralla selkeästi oppineet toimintakerran rakenteen ja he tiesivät mitä odottaa seuraavaksi. Viimeisen toimintakerran tavoitteena oli kerrata tyttöjen kanssa aiemmin käsitellyjä asioita sadun avulla. Sadussa muisteltiin Keijujen mennyttä syksyä ja tytöt selkeästi muistivat tapahtumia menneistä saduista. Viimeisellä toimintakerralla ei ollut tarkoitus käsitellä uutta teemaa vaan halusimme päättää toiminnan rauhassa ja jättää tilaa tyttöjen ajatuksille. Lisäksi halusimme päättää Keijukerhon juhlallisesti jakamalla tytöille diplomit. Mielestämme saavutimme jokaisen toimintakerran osatavoitteet hyvin. Tavoitteet näyttivät toteutuvan ryhmäkertojen aikana ja tytöt esimerkiksi oppivat uusien tunteiden nimiä sekä katsomaan asioita toisen ihmisen näkökulmasta. Keijumaailman sadut ja Keiju-kansio toimivat koko toiminnan ajan hyvänä pohjana sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen harjoittelukselle. Koimme saavuttaneemme toimintakertojen osatavoitteet ja huomasimme tyttöjen taitojen karttumisen kestävästi toimintakerrasta toiseen. Emme kuitenkaan voi tietää ovatko opitut taidot tytöillä edelleen hallussa, kun niistä ei muistuteta viikoittain ryhmäkerroilla.

Jokaisella osallistujalla oli toimintakertojen aikana mahdollisuus uusiin kokemuksiin ja harjoitella sekä kehittää omia sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja. Tytöt osoittivat luottamusta ohjaajia ja muita ryhmän jäseniä kohtaan muun muassa kertomalla arkojakin asioita itsestään ja perheistään. Luottamus ilmeni myös siten, että tytöt hakeutuivat usein ohjaajien lähelle. Tytöt osallistuivat aktiivisesti keskusteluun ja kertoivat omia kokemuksiaan sosiaalisista tilanteista. Vaikutti siltä, että tytöt kertoivat sekä elämäntilanteistaan että kokemuksistaan avoimesti ja rehellisesti. Tytöt uskalsivat osallistua toiminnallisiin harjoitteisiin ja näyttää mielipiteensä ja ajatuksensa esimerkiksi puheen tai toiminnan avulla. Huolimatta siitä, että tytöillä olisi ollut mahdollisuus osallistua toimintakertojemme sijaan muuhun ohjattuun toimintaan, he osallistuivat järjestämäämme toimintaan aktiivisesti ja odottivat innokkaasti toimintakertojen alkua. Tytöt kyselivät usein toiminnan aikana, milloin on seuraava Keijukerho ja harmittelivat ääneen toimintakertojen vähäisyyttä sekä loppumista. Kokonaisuudessaan ryhmätoimintamme oli onnistunutta ja saavutimme toiminnalle asetetut tavoitteet.

Keiju-sadut sekä -kansio osoittautuivat hyviksi välineiksi Icehearts-tyttöjen kanssa työskennellessä. Keijumaailman ympäristö saduissa sekä Keiju-kansiossa oli tytöille sopiva, heitä kiinnostava sekä innostava. Tytöt kuuntelivat satuja innostuneina ja toivoivat, että sadut olisivat olleet pidempiä sekä että niitä olisi ollut enemmän. Keiju-kansio kannusti tyttöjä siirtämään ryhmässä opittuja taitoja arkeen. Lisäksi Keiju-kansio kannusti tyttöjä

mukavaan käytökseen muita kohtaan. Tytöt kokivat selkeästi samaistumisen tunteita keijuihin sekä saduissa tapahtuneisiin tilanteisiin. Esimerkiksi yksi tytöistä kertoi innostuneesti, että hän ja hänen ystävänsä muistuttavat satujen keijuja. Toinen tyttö puolestaan toi esiin kuinka häntäkin on harmittanut huono numero kokeesta keskustellessamme kolmannesta Keiju-sadusta.

Toimintamme tärkeimmät arvioijat ovat toimintaamme osallistuneet tytöt. Kysyimme tytöiltä palautetta suullisesti jokaisen toimintakerran jälkeen ja muokkasimme toimintaamme tarvittaessa saamamme palautteen ja kokemuksiemme perusteella. Toiminnan viimeisen kerran lopussa pyysimme tyttöjä täyttämään palautelomakkeen (ks. liite 7) Palautteen täyttäminen oli vapaaehtoista ja sen sai tehdä nimettömänä. Saimme yhteensä seitsemältä tytöltä palautteen toiminnastamme. Viimeisellä kerralla joululoman alkamisen vuoksi tyttöjä oli tavallista vähemmän paikalla, mikä vaikutti palautetta antaneiden tyttöjen määrään. Tarvittaessa avustimme tyttöjä palautelomakkeen täyttämässä, kuten kysymysten lukemisessa ja niiden selventämisessä. Kysyttäessä mielipidettä toiminnasta, kuvasi jokainen palautteeseen vastannut tyttö mielipidettään kaikkein iloisimmalla hymyinaamalla. Kysymykseen toiminnan parhaimmista puolista viisi seitsemästä tytöstä ympyröi kaikkien asioiden olleen kivointa toiminnassa. Yksi tyttö jätti pois satujen kuuntelemisen ja niistä keskustelemisen sekä yksi tytöistä jätti ympyröimättä kohdat, joiden toteutuskerralla kyseinen tyttö ei ole ollut paikalla. Tyttöjen antaman palautteen perusteella voimme todeta tyttöjen pitäneen järjestämästämme toiminnasta. Teimme myös itse saman havainnon tyttöjen käytöksen ja puheiden perusteella. Tyttöjen antaman palautteen perusteella on kuitenkin hankalaa arvioida oppivatko tytöt sosiaalisia taitoja toimintamme aikana. Oman oppimisen arviointi voi olla myös haastavaa 7-9 –vuotiaille tytöille. Huomasimme tyttöjen käytöksessä muutoksia toiminnan aikana. Toiminnan aikana toisten huomioiminen oli tytöille selkeästi asia, johon he kiinnittivät huomiota. Tämä näkyi muun muassa siten, että tytöt kertoivat lohduttaneensa ja auttaneensa kavereitaan sekä pyrkimyksenä huomioimaan muut paremmin. Tyttöillä oli selkeä tarve puhua tunteista ja sosiaalisista tilanteista ryhmässä sekä tuoda esille omia kokemuksiaan.

Kysyttäessä mitkä asiat jäi toiminnasta mieleen tai mitä tytöt oppivat toiminnan avulla, ympyröi viisi seitsemästä tytöstä kaikki vaihtoehdot. Yksi jätti ympyröimättä kohdan ”Me kaikki koemme erilaisia tunteita ja näytämme ne eri tavalla” ja yksi tytöistä puolestaan kohdan ”Keskustelut yhdessä”. Palautteen perusteella tytöt oppivat mielestään toiminnan avulla paljon erilaisia taitoja kuten erilaisten tunteiden nimiä, kuinka voi auttaa ja

lohduttaa muita sekä näyttämään tunteita kaikille mukavalla tavalla. Myös me huomasimme tyttöjen oppineen edellä mainittuja asioita, kuten nimeämään tunteitaan sekä pyrkimään tunteiden positiiviseen ilmaisuun. Tytöt kertoivat toiminnan aikana useita esimerkkejä heidän onnistumisistaan hankalissakin sosiaalisissa tilanteissa. Palautteen perusteella tytöille jäi toiminnasta mieleen myös Keijukansio ja Keijumaailman tyttöjen kokemukset.

Lopun vapaamuotoiseen palautteeseen tytöt kirjoittivat muun muassa seuraavaa "Oli hauskaa olla niiden (Hannan ja Jonnan) kanssa torstaisin ja oli kiva tutustua Hannan ja Jonnan kanssa" "Oli tosi kiva tehdä, kiitos." "Kiitos kaikesta, olitte tosi kivat." "Kiitos tästä kerhosta" "Kiitos Hannalle ja Jonnalle" "Jee" "Jonnan ja Hannan kanssa olla hauskaa". Lisäksi osa tytöistä oli piirtänyt meille sydämien kuvia ja hymynaamoja palautteen loppuun. Palautteen ja tyttöjen käytöksen perusteella voimme päätellä tyttöjen viihtyneen ryhmässä erittäin hyvin.

Saimme toiminnan loputtua tyttöjen kasvattajalta kirjallisen palautteen. Kasvattaja kuvaili yhteistyötä kanssamme helpoksi, mukavaksi, joustavaksi ja ammatilliseksi. Toimintamme kasvattaja koki tytöille hyödyllisenä sekä sellaisena, jota ei itse voisi toteuttaa resurssien vähäisyyden vuoksi. Keiju-kansion kasvattaja kertoi olleen tärkeä tytöille ja kansiosta oli hänen mukaansa puhuttu paljon. Huolimatta siitä, että tytöt puhuivat Keijukansiosta paljon, kansion käyttö jäi arjessa vähäiseksi muualla kuin koululla tapahtuvan Icehearts-toiminnan vuoksi. Kansion täyttäminen eli siipien värittäminen onnistui vain yhtenä päivänä viikossa. Useampi tytöistä kertoi myös meille toimintakerroilla, ettei kansiota ole ehditty täyttämään viikon aikana. Tämän vuoksi me otimme kansion käyttöön myös toimintakerroillamme. Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli kehittää työskentelymenetelmiä, joita voidaan käyttää jatkossa hyödyksi Icehearts-toiminnassa. Tältä osin saavutimme tavoitteemme. Kasvattaja kertoi palautteessa, että aikoo hyödyntää toimintaamme sopivissa tilanteissa tyttöjen kanssa aiheista keskustellen. Kasvattaja aikoo myös ottaa tyttöjen tuleville leireille vastaavia työskentelymuotoja. Keiju-kansio jäi järjestämiemme toimintakertojen jälkeen kasvattajan käytettäväksi tyttöjen kanssa. Olimme myös tulostaneet kirjoittamamme Keijumaailman sadut ja kysymykset niihin liittyen kansion väliin, jolloin kasvattajan on helppo palata halutessaan teemoihin. Kasvattaja koki, että aikatauluissa pysyminen ja kiinteät ryhmät olisivat olleet ryhmien toimintaa helpottavia tekijöitä. Näihin asioihin vaikuttivat muun muassa tyttöjen pääseminen koulusta eri aikoihin, kasvattajan sairastuminen ja sen myötä yhden toimintakerran siirtäminen. Kas-

vattaja kuitenkin lisäsi, että nämä asiat olivat meistä riippumattomia. Avoimessa palautteessa kasvattaja kiittää ryhmän vetämisestä ja tärkeiden asioiden käsittelemisestä tyttöjen kanssa.

Olemme tyytyväisiä toteuttamaamme toimintaan ja saavutimme mielestämme hyvin työn tavoitteet. Jokaiselle toimintakerralle asetetut osatavoitteet ja teemat autoivat jäsentämään toimintaamme ja saavuttamaan tavoitteet. On tärkeää muistaa, että emme kuitenkaan voi arvioida toimintamme vaikuttavuutta pidemmällä aikavälillä. Emme voi olla varmoja johtuvatko tytöissä mahdollisesti tapahtuvat muutokset juuri järjestämästämme toiminnasta vai muista tekijöistä. On myös mahdollista, että toiminnan vaikuttavuus ilmenee vasta jonkin ajan kuluttua. On tärkeää muistaa erot tyttöjen välillä sekä ennen toimintaa että sen jälkeen. Jokainen tyttö kokee toiminnan eri tavalla ja toiminnan vaikutukset tyttöihin voivat ilmetä myös eri tavoin. Toimintakertojen rajallinen määrä vaikutti toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin sekä toiminnan vaikuttavuuteen tyttöjen arkeen ja sosiaalisiin taitoihin. Pyrimmekin pitämään tavoitteet rajallisina toimintakertojen vähäisyyden vuoksi.

Aiemmissä vastaavissa ryhmätoimintamalleissa on saatu hyvin positiivisia tuloksia. Tunnetuksi ja mututoukka tunnetaito -ohjelmasta on saatu positiivisia tuloksia ympäri Suomen. Askeleittain-ohjelman on taas pitkittäistutkimuksissa todistettu osoitettu lisäävän ryhmän viihtyvyyttä, vähentävän kiusaamista sekä vaikuttavan positiivisesti lasten sosiaaliseen käyttäytymiseen. Sekä Tunnetuksi- että Askeleittain-ohjelma ovat kestoiltaan järjestämäämme toimintaa pitkäkestoisempia. Vaikka ryhmätoimintamme oli huomattavasti edellä mainittujen ohjelmien toiminta lyhytkestoisempaa, huomasimme kuitenkin jo näin lyhytkestoisella toiminnalla olevan positiivisia vaikutuksia lapsen sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen kehittymiseen.

8 Pohdinta

Omien tunteiden tunnistaminen ja näyttäminen sekä toisten ihmisten tunteiden havaitseminen on yksi tärkeimmistä sosiaalisista taidoista. Tunnetaidoilla sekä sosiaalisilla taidoilla on tutkitusti suuri vaikutus koko elämään. Lapsi ei voi oppia näitä taitoja ilman opettamista, joten on tärkeää, että lapsella on elämässään aikuisia, jotka auttavat lasta oppimaan ja kehittämään hänen tunnetaitoja sekä sosiaalisia taitoja. Toimintamme tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja tukevaa ryhmätoimintaa Icehearts-tyttöryhmälle. Sosiaaliset taidot ja tunteet kulkevat ihmisen mukana koko elämänkaaren ajan, joten niiden merkitystä ei voida korostaa liikaa.

Ryhmätoiminnan tavoitteena oli antaa tytöille mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitoja sekä tunnetaitoja turvallisessa ympäristössä. Lisäksi halusimme ryhmän avulla antaa tytöille kokemuksia, jotka vaikuttavat positiivisesti näiden taitojen kehittymiseen. Ryhmä kokoontui yhteensä neljä kertaa ja jokaisella kerralla oli oma teema. Teemat eri kerroilla olivat *erilaiset tunteet*, *tunteiden näyttäminen ja sanoittaminen* sekä *toisen asemaan asettuminen*. Koko toiminnan tavoitteiden lisäksi jokaiselle toimintakerralle oli omat tarkemmat osatavoitteet. Ryhmätoiminnan oheen kehitimme sadut Keijumaailmasta sekä Keiju-kansion, jonka tarkoituksena oli tuoda ryhmässä käsitellyt ja opitut asiat tyttöjen arkeen. Kansio toimi myös välineenä kannustaa ja kehua tyttöjä hienosti hoidetuista sosiaalisista tilanteista. Toimintamme teoreettinen viitekehys on sosiaalisen kompetenssin teoria ja sieltä tarkemmin nostettuna sosiaalisten taitojen sekä tunteiden teorit. Käyttämiimme menetelmiin otimme vaikutteita aiemmin toteutetuista vastaavanlaisista ryhmätoiminnan malleista, Tunnemuksu ja mututoukka tunnetaito-ohjelmasta sekä Askeleittain-ohjelmasta. Järjestimme Icehearts-tytöille ryhmätoimintaa kerran viikossa neljän viikon ajan. Toimintakerroilla tutustuimme erilaisiin tunteisiin, tunteiden näyttämiseen ja toisten huomioimiseen. Toiminnan sisältö ja menetelmät vaihtelivat eri kerroilla. Toimintakertojen pohjana toimivat Keijumaailman sadut, keskustelu sekä erilaiset toiminnalliset menetelmät kuten askartelu. Valitsemamme toiminnalliset menetelmät sekä Keiju-maailman sadut ja Keiju-kansio olivat kohderyhmällämme juuri sopivia välineitä sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen opetteluun. Toimintakerrat olivat pituudeltaan sopivia 7–9-vuotiaille tytöille ja toistuva rakenne lisäsi tyttöjen turvallisuuden tunnetta ryhmässä. Tytöistä huomasimme, että heistä oli tärkeää tietää mitä asioita toimintakerralla tullaan tekemään. Toisaalta tytöt esimerkiksi tiesivät aina missä vaiheessa toimintakertaa Keiju-satu luetaan

ja osa tytöistä yrittivät hoputtaa toimintakerran etenemistä, jotta sadun lukeminen voidaan aloittaa mahdollisimman nopeasti.

Saavutimme toiminnalle asetetut tavoitteet ja toiminta oli tytöille selkeästi mieluisaa. Toimintamme tuki myös Icehearts-toiminnan tavoitteita sosiaalisten taitojen opettamisessa ja syrjäytymisen ehkäisyssä. Jo toimintaa suunnitellessamme ymmärsimme, että toimintamme on niin lyhytkestoista, että sen vaikutuksia voi olla vaikea tai jopa mahdoton nähdä heti toiminnan aikana tai loputtua. Toiminnallamme voi olla kauaskantoiset seuraukset, joita on mahdotonta nähdä nyt tai joita ei voi yhdistää myöhemmin toimintaamme liittyväksi. Huomasimme kuitenkin jo ryhmätoiminnan aikana tyttöjen käytöksessä positiivisia muutoksia, kuten riitatilanteisiin puuttumista, oman toiminnan anteesipyyttämistä ja toisten auttamista. Koska huomasimme positiivisia muutoksia tytöissä jo näin lyhyellä ryhmätoiminnalla, olisi erityisen tärkeää, että vastaavanlaista toimintaa jatkettaisiin Icehearts-tyttöjen kanssa työskennellessä. Olisi ollut mielenkiintoista jatkaa työskentelyä tyttöjen kanssa ja nähdä pidempiaikaisen työskentelyn vaikutukset.

Tytöiltä saadun suullisen sekä kirjallisen palautteen perusteella kenellekään tytöistä ei jäänyt negatiivisia kokemuksia toimintakerroista, emmekä havainneet siihen viittaavia reaktioita toimintakertojen aikana. Kysyimme tyttöjen vanhemmilta luvan toimintaan osallistumiseen. Toimintaan osallistuminen oli tytöille vapaaehtoista emmekä vaatineet tyttöjä osallistumaan toiminnassa mihinkään, mihin he eivät halunneet. Pyrimme kuitenkin ohjaajina kannustamaan ja rohkaisemaan tyttöjä tarvittaessa.

Havaitsimme toimintamme aikana tyttöjen olevan aidosti kiinnostuneita käsittelemistämme asioista, pohtivan syvällisesti omia kokemuksiaan sekä tapahtumia Keijumaailmassa, pyrkivän saamaan väriä keijujensa siipiin oman käytöksensä myötä sekä pyrkivän ymmärtämään toisten lasten tilanteita sekä käytöstä. Olimme positiivisesti yllättyneitä tyttöjen vahvasta innostuksesta ja kiinnostuksesta ryhmätoimintaa kohtaan. Tyttöillä oli ajoittain vaikeuksia keskittyä järjestämäämme toimintaan ja arvelemme sen johtuvan osittain toimintakertojen ajoittumisesta koulupäivän jälkeen iltapäivään. Tiesimme jo ryhmätoimintaa suunnitellessamme, että ryhmien kokoonpanot toimintakerroilla tulevat vaihtelevaan ja osasimme ottaa tämän huomioon toimintakertoja suunnitellessamme. Ideaalitulanteessa olisimme jakaneet tytöt kasvattajan avulla kahteen pysyvään pienryhmään. Siten ryhmä olisi voinut olla vieläkin luottamuksellisempi ja toiminta olisi voinut vastata enemmän kyseisten pienryhmien tarpeita.

Vaikka koimme toiminnan positiivisena ja uskomme sen vaikuttaneen tyttöihin myönteisesti, havaitsimme kuitenkin toiminnan aikana tytöillä olevan paljon vaikeuksia esimerkiksi tunteiden nimeämisessä ja näyttämässä, ristiriitatilanteiden ratkaisussa, itseluottamuksessa sekä aggressiivisen käyttäytymisen hallitsemisessa. Jotta olisimme voineet pureutua näihin haasteisiin paremmin ja mahdollisesti muuttaa niitä olisi ryhmätoimintamme tullut olla pidempikestoisempaa ja intensiivisempää. Täytyy muistaa perheen olevan lapselle kyseisiä taitoja opetellessa se kaikkein tärkein kasvualusta, joten kotona arjessa tapahtuvaa tunnekasvatusta ei voi täysin korvata muualla tapahtuvalla kasvatuksella.

Tyttöjen antaman palautteen sekä tyttöjen käytöksen perusteella ryhmä oli tytöille tärkeä, opettavainen sekä mieleenpainuva. Tytöt tulivat ryhmään innokkaina sekä myös kokivat meidät ohjaajat selkeästi tärkeinä ja miellyttävinä. Tyttöjen kasvattaja koki ryhmätoiminnan tärkeäksi tytöille ja kertoi, että hän aikoo hyödyntää Keiju-kansiota sekä käyttämiämme menetelmiä jatkossakin Icehearts-toiminnan yhteydessä esimerkiksi leireillä.

Pääsääntöisesti onnistuimme myös valitsemaan hyvin tyttöjen taitotasolle sekä kiinnostukselle sopivat menetelmät. Muutaman kerran kesken toiminnan huomasimme, että emme voi toteuttaa aiemmin suunniteltua menetelmää, koska se on selkeästi liian haastava kyseisen ryhmän kanssa tehtäväksi. Rooliharjoituksia käytetään paljon sosiaalisia taitoja opeteltaessa ja olimmekin suunnitelleet käyttävämme niitä yhtenä toiminnallisena menetelmänä tyttöjen kanssa. Tyttöillä oli jokaisella toimintakerralla haasteita keskittyä pidempiin ohjeistuksiin, jolloin tytöt turhautuivat ja heille syntyi helposti riitaa toistensa kanssa tai he poistuivat tilasta. Rooliharjoituksissa harjoituksen purkaminen keskustelun avulla on tärkeää. Lisäksi pelkäsimme, että rooliharjoitukset olisivat voineet johtaa kiusaamistilanteisiin, joten päätimme jättää rooliharjoitukset pois ja korvata ne muilla toiminnallisilla menetelmillä. Jälkikäteen ajateltuna emme koe rooliharjoitusten poisjäämistä huonona asiana, koska muut menetelmät toimivat hyvin ja jopa odotettua paremmin tyttöjen kanssa työskennellessä.

Ennen toiminnan alkua olimme tavanneet osaa tytöistä muutaman kerran, mutta emme tunteneet tyttöjä kovin hyvin. Tiesimme, että jokaisella ryhmän tytön perheellä on lastensuojelun asiakkuus, mutta emme tienneet mitään tarkempia tietoja asiakkuuden syistä tai perheiden taustoista. Tyttöjen sekä heidän taustojen parempi tunteminen olisi varmasti auttanut meitä toimimaan paremmin tyttöjen kanssa sekä ottamaan esiin heille

tärkeitä aiheita. Erityisesti tämä olisi ollut tarpeen, mikäli toiminta olisi ollut pidempikestoista. Nyt pystyimme kuitenkin kohtaamaan tytöt juuri sellaisina kuin he ovat, ilman ennakkokäsityksiä heistä. Enemmistö ryhmästä koostui maahanmuuttajataustaisista ja eri kulttuureista tulevista tytöistä. Olimme jo etukäteen päättäneet, että emme korosta maahanmuuttajuutta tai tyttöjen perheiden sisäisiä ongelmia tekstissämme tai valitsemisemme teorioissa. Huomioimme erilaiset taustat kuitenkin toiminnassamme. Työotteen ohjaajina oli kulttuurisensitiivinen ja pyrimme erilaisuuden hyväksyvään ilmapiiriin. Kulttuurisensitiivisyys näkyi ohjaamisessamme muun muassa siten, että puhuimme tytöille useita kertoja siitä, kuinka hienoa on, että olemme kaikki erilaisia ja silti yhtä arvokkaita. Koulutuksemme kautta meillä on hyvät tiedot eri kulttuureista sekä taidot kohdata eri kulttuureiden edustajia.

Tunnetaidot auttavat selviytymään eri elämäntilanteissa ja ne edistävät terveyttä. Tunnetaidot ja sosiaaliset taidot parantavat lasten ja nuorten kouluviihtyvyyttä, sekä lisäävät motivaatiota koulutyöhön ja ehkäisevät koulukiusaamista. (Jalovaara 2005: 97–98.) Tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen myötä koulumenestys ja viihtyvyys koulussa paranevat ja siten opitut taidot tulevat vaikuttamaan myös ihmisen myöhempään menestykseen työelämässä. Sosiaaliset taidot ja tunnetaidot ovat keskeisessä roolissa työelämässä menestymisen kannalta. Sosiaalisten taitojen vähäisyys voi aiheuttaa useita eri ongelmia ja syrjäytymistä sosiaalisista tilanteista. Lapsia voidaan leimata hankaliksi vain siksi, että heillä on puutteita sosiaalisessa taidoissa. Sosiaalisten taitojen puutteelle voi olla monia eri syitä eikä lapsi opi sosiaalisia taitoja ilman opetusta. Lapset oppivat sosiaalisia taitoja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa. Erityisesti vertaisryhmissä saadut sosiaalisten tilanteiden mallit ovat merkittäviä lapselle. (Kauppila 2006: 134–139.) Erilaiset lapsen kehityksen suoja- ja riskitekijät heijastuvat aikuisiälle saakka vahvistaen alkuun lähtenyttä kehityssuuntaa. Suojatekijät kasvattavat positiivisten seurausten ja riskitekijät puolestaan negatiivisten seurausten ja syrjäytymisen todennäköisyyttä. Lapsen syrjäytymisriskinä voidaan nähdä lapsuuden aikaiset ongelmat psyykkisessä hyvinvoinnissa, puutteet sosiaalisessa kompetenssissa sekä oppimisvaikeudet. Riskejä syrjäytymiselle ovat myös epävaka perhe-elämä ja epäsuotuisa vanhemmuus, lapsen epätydyttävä sosiaalinen maailma ja epäsuotuisa oppimisympäristö. (Laine 2002: 1-3.) Sosiaalisten taitojen harjoittelu voidaankin siis nähdä syrjäytymistä ehkäisevänä toimintana, joten lapsuudessa opituilla sosiaalisilla taidoilla voi olla erittäin suuri vaikutus lapsen tulevaisuuden kulun kannalta. Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen puute voi mahdollisesti vaikuttaa yksilön lisäksi esimerkiksi hänen luokkaympäristöön ja täten hankaloittaa myös mui-

den lasten oppimista. On hyvä huomioida sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen puutteiden mahdolliset vaikutukset myös yhteiskuntaan. Miten syrjäytynyt nuori käyttäytyy ja mitä se merkitsee sosiaalisesti sekä taloudellisesti yhteiskunnan kannalta. Sosiaalialan työskentelyssä pyritään entistä enemmän puuttumaan ongelmiin ennaltaehkäisevästi ja varhaisen puuttumisen merkitystä korostetaan. Itse näemme juuri sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen ongelmiin puuttumisen varhaisessa vaiheessa erityisen tärkeänä. Sosiaaliset taidot ja tunnetaidot ovat opittavia taitoja, joiden oppimiseen lapset tarvitsevat aikuisen apua. Mikäli lapsi tulee perheestä, jossa lapsen sosiaaliset sekä tunnetaidot eivät kehity, korostuu päiväkodin, koulun ja esimerkiksi harrastustoiminnan rooli näiden taitojen opettajana.

Jatkossa vastaavanlaista ryhmätoimintaa voitaisiin toteuttaa pidempikestoisena osana Icehearts-toimintaa niin tyttö- kuin poikaryhmien kanssa. Vastaavanlaisesta ryhmätoiminnasta hyötyvät varmasti muutkin kuin erityistä tukea tarvitsevat lapset, joten tämän kaltaista toimintaa voisi toteuttaa myös muille lapsiryhmille eri ympäristöissä kuten kouluissa, päiväkodeissa ja osana erilaista kerhotoimintaa. On myös mahdollista käyttää pelkästään Keijumaailman satuja lasten kanssa työskennellessä ja satuja sekä Keijukansiota voi tarpeen mukaan muokata ryhmään sopivaksi. Esimerkiksi pojille Keijumaailman ympäristön sijaan toimivampi ympäristö voisi olla Dinosaurus-maailma. Jatkotutkimusideana voisi tutkia pitkäkestoisemman vastaavanlaisen toiminnan vaikuttavuutta lasten ja nuorten myöhempään elämään.

Koimme järjestämämme ryhmätoiminnan jo lyhytkestoisena hyvin positiivisena sekä vaikuttavana ja uskomme, että pidempikestoisella toiminnalla voi olla merkittäviä vaikutuksia lasten sosiaalisiin taitoihin sekä tunnetaitoihin. Uskomme, että tunnetaitojen ja sosiaalisten taitojen opettamisen lisäämisellä päiväkodeissa ja kouluissa voitaisiin vaikuttaa myönteisesti kiusaamisen vähentämiseen, viihtyvyyden lisäämiseen ja oppimisen helpottumiseen, mutta kaikkein merkittävimpiä nämä taidot ovat kuitenkin lasten tulevaisuuden kulun kannalta. Näiden taitojen merkitystä ja opettamisen tärkeyttä ei voida korostaa liikaa.

Lähteet

Ahonen, Timo – Lyytinen, Heikki – Lyytinen, Paula – Nurmi, Jari-Erik – Pulkkinen, Lea – Ruoppila, Isto 2009. Ihmisen psykologinen kehitys. Tunne-elämän ja sosiaalisen käyttäytymisen kehitys. Helsinki: WSOY.

Ahonen, Timo – Lyytinen, Heikki – Lyytinen, Paula – Nurmi, Jari-Erik – Pulkkinen, Lea – Ruoppila, Isto 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Askeleittain. Psykologien kustannus Oy. Verkkodokumentti. <<http://www.psykologien-kustannus.fi/askeleittain/index.html>> Luettu 02.10.2014.

Aro, Tuija – Laakso, Marja-Leena 2011. Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Porvoo: Bookwell Oy.

Himberg, Lea – Jauhiainen, Riitta 1998. Suhteita - minä, me ja muut. Porvoo: WSOY.

Icehearts-esite. Kaikki pelaa, ihan oikeesti.

Isokorpi, Tia 2004. Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen. Juva: PS-kustannus.

Jalovaara, Esko 2005. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Tampere: Pilot-kustannus.

Kauppila, Reijo 2006. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Vuorovaikutusopas opettajille ja opiskelijoille. Juva: Ps-kustannus.

Keltinkangas-Järvinen, Liisa 2000. Tunne itsesi, suomalainen. Juva: WSOY.

Keltinkangas-Järvinen, Liisa 2008. Temperamentti, stressi ja elämäntilanne. Juva: WSOY.

Keltinkangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Keltinkangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kemppinen, Pertti 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Vantaa: kustannusvalmennus P. & K. Oy.

Laine, Kaarina 2002. Syrjäytymisen syntymekanismit varhaislapsuudessa. Suomen Akatemian tutkimusohjelma 2000–2003 Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa. Verkkodokumentti. <[www.aka.fi/Tiedostot/Tiedostot/Tiedeaamaiset/15.5\(1\).rtf](http://www.aka.fi/Tiedostot/Tiedostot/Tiedeaamaiset/15.5(1).rtf)> Luettu 24.2.2015.

Lappalainen, Raimo – Lehtonen, Tuula – Hynninen, Mirka – Loimala, Päivi – Mikkola, Anna – Väättäinen, Satu – Rantanen, Minna 2004. Sosiaaliset taidot työkirja. Psykologipalveluiden kehittämissyksikön julkaisuja 2/2004. Tampere: Tampereen yliopisto. Psykologian laitos. 6.

Parkkinen, Terttu – Keskinen, Soile (toim.) 2005. Lapsen sosiaalisen kehityksen moninaisuus. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelukeskus.

Peltonen, Anne – Kullberg-Piilola, Tarja 2000. Tunnemuksuu & murkku. Tunnetaitoja perheille ja kasvattajille. Jyväskylä: Kirjapaja Oy.

Peltonen, Anne – Kullberg-Piilola, Tarja – Kullberg-Turtiainen, Marjo 2002. Tunnemuksuu ja mututoukka. Tunnetaito-ohjelma. Helsinki: Lasten keskus.

Persoonallisuuden kehitys. Vanhempainnetti. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Verkkodokumentti. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/7_9-vuotias/persoonallisuus_ja_tunne-elama/> Luettu 8.10.2014.

Poikkeus, Anna-Maija 1995. Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Lyytinen, Paula - Korhokangas, Mikko - Lyytinen, Heikki (toim.): Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY.

Pulkkinen, Lea 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen kehitys. Keuruu: Ps- kustannus.

Rusanen, Sinikka 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa: Ruokonen, Inkeri – Rusanen, Sinikka – Välimäki, Anna-Leena (toim.): Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. 54.

Salmivalli, Christina 2008. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: Ps- kustannus.

Saloviita, Timo 2008. Työrauha luokkaan. Löydä omat toimintamallisi. Juva: Ps-kustannus.

Sosiaaliset taidot. Vanhempainnetti. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Verkkodokumentti. <http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/7_9-vuotias/sosiaaliset_taidot/> Luettu 8.10.2014.

Tunnekuksu ja mututoukka tunnetaito-ohjelma. Tervetuloa tunnetaitojen pariin. Verkkodokumentti. <http://personal.fimnet.fi/palvelu/tunnetaidot/My_Homepage_Files/Page5.html> Luettu 20.10.2014.

Webster-Stratton, Carolyn 2009. Ihmeelliset vuodet. Ongelmanratkaisuopas 2-8- vuotiaiden lasten vanhemmille. Helsinki: Profami Oy.

Ensimmäinen satu: Tervetuloa Keijumaailmaan!

Olipa kerran kaukana maailman toisella puolen satumetsässä paikka nimeltä Keijumaailma. Keijumaailmassa aurinko paistaa vuoden jokaisena päivänä, ruoho on kauniin vehreää ja kukat kukkivat kaikissa maailman väreissä. Keijumaailmassa asuu kaiken ikäisiä ja näköisiä keijuja. Keijumaailman arki on aivan samanlaista kuin ihmisilläkin. Pienet keijutytöt käyvät koulussa ja leikkivät vapaa-ajallaan sisarusten ja kavereiden kanssa. Aikuiset keijut käyvät töissä tai hoitavat pienen pieniä keijuvauvoja kotona. Keijuperheet asuvat pienissä värikkäissä majoissa kukkien juurella, jolloin kukat suojaavat keijuperheiden koteja sateelta. Keijumaailmassa on myös keijukoulu, jota käyvät kolme keijukaverusta: Ilona, Säde ja Helmi. Tytöt ovat tunteneet toisensa jo pienestä asti ja ovat hyviä kavereita, vaikka he kaikki ovat erilaisia. Ilonalla on pitkät vaaleat hiukset ja siniset silmät, Säde taas näyttää nimensä mukaisesti auringonsäteeltä kiiltävien punaisten hiustensa kanssa ja Helmellä on pikimustat hiukset, joita hän pitää aina kahdella palmikolla. Tytöt ovat myös luonteeltaan erilaisia; he pitävät eri oppiaineista koulussa, heillä on erilaiset mielenkiinnon kohteet ja harrastukset. Ilona on innokas urheilija, Säde ei niinkään tykkää liikunnasta vaan viihtyy mieluummin omassa huoneessaan piirrellen ja Helmi taas viettää vapaa-aikaansa mieluiten niityllä makoillen ja kirjoja lueskellen. Tytöt tykkäävät viettää aikaa toistensa seurassa ja tänä syksynä he ovat erityisen paljon yhdessä, koska he harjoittelevat lentoesitystä tulevaa joulujuhlaa varten. Joka päivä koulun jälkeen tytöt menevät koulun liikuntasaliin ja harjoittelevat siellä pimeään tuloon asti.

Tänään kuten jokaisena tavallisena torstaina Ilona, Säde ja Helmi lensivät yhdessä koulua kohti. Ilona oli nukkunut viime yön todella huonosti, koska hänen pikkusiskonsa on kipeä ja itki koko yön. Ilona oli väsynyt eikä hän jaksanut lentää samaa tahtia muiden keijutyttöjen kanssa. Helmi ja Säde hoputtivat Ilonaa, joka lensi hitaasti heidän peränsään. "Ilona tule jo, kohta me myöhästymme koulusta", tytöt huusivat. "Joo joo, tullaan", Ilona vastasi kärttyisesti. Helmi supatti säteelle "Mikäköhän Ilonalla nyt on?". "En tiedä, mutta yritetään piristää häntä tänään", Säde vastasi.

Tytöt ehtivät juuri ja juuri ajoissa kouluun. Koulupäivä tuntui loputtoman pitkältä eivätkä tytöt olisi millään malttaneet odottaa koulun päättymistä ja tanssiharjoitusten aloittamista. Päivän viimeisellä oppitunnilla keijukoulun kaksi bee luokalla oli matematiikkaa. Ilona, Helmi ja Säde odottivat jo tulevia harjoituksia eivätkä olisi millään jaksaneet odottaa tunnin päättymistä. Tytöt olivat supattaneet toisilleen ja häirinneet metelillään muita oppilaita

koko tunnin ajan. Lisäksi tytöt olivat jättäneet opettajan antamat tehtävät tekemättä. Opettaja sai tarpeekseen tyttöjen käytöksestä ja ärähti "Nyt tytöt! Tämä on viimeinen varoitus jokaiselle. Jos ette nyt rauhoitu niin saatte jälki-istuntoa!" Tytöt helahtivat punaisiksi ja lopettivat supattamisen samantien. Tunnin loputtua tytöt riensivät innoissaan liikuntasaliin.

Tyttöjen oli tarkoitus harjoitella jälleen tänään tuplavolttia ilmassa. Tytöt olivat harjoitelleet voltia jo monta päivää ja heillä oli vaikeuksia saada voltti onnistumaan. Säde oli oppinut voltin tekemisen juuri eilen ja yritti nyt opastaa Ilonaa ja Helmeä voltin teossa. Ilona yritti voltia jo kymmenettä kertaa ja oli aivan puhki huonosti nukutun yön ja rankkojen harjoitusten vuoksi. "Sinä pystyt siihen", Säde kannusti Ilonaa. Ilona keräsi kaikki voimansa ja pyrähti lentoon. Ilmassa Ilona taivutti vartalonsa kerälle ja kieri ilmassa monta kierrosta ja laskeutui takaisin lattialle leveästi hymyillen. "Jee, sinä teit sen!", hihkaisi Säde ja hyppäsi Ilonan kaulaan. Helmikin iloitsi Ilonan puolesta, mutta pieni harmitus kuitenkin nosti päätään ja Helmi päätti, että hänenkin on onnistuttava tuplavoltissa nyt kun Säde ja Ilonakin osaavat sen. Helmi keräsi kaiken rohkeutensa ja sinnikkyytensä ja lähti lentoon tarmoa täynnä. Helmi lensi ilman halki sulavasti ja kauniisti, mutta kun tuli aika tehdä voltti, Helmi menetti tasapainonsa ja tipahti lattialle. Helmi pillahti itkuun, jolloin Ilona ja Säde ryntäsivät heti Helmen luokse lohduttamaan. Helmen kyneleet vaihtuivat hymyyn muiden keijutyttöjen lohduttaessa häntä ja päätti yrittää voltia vielä kerran. Tällä kertaa kaikki meni nappiin ja Helmikin oppi tekemään voltin. Loppupäivän ajan kaikki kolme keijutyttöä, Ilona, Säde ja Helmi nauroivat ja liitelivät ilman halki tehden voltteja ja kauniita pyörähdyksiä. Tytöt olivat iloa täynnä vielä kotiinkin lähtiessä ja hauskuuttivat toisiaan koko kotimatkan.

Ilonan saavuttua kotiin hän huomasi pikkusiskon olevan jo paljon paremmassa kunnossa ja leikkivän olohuoneen lattialla. Ilona kävi antamassa pikkusiskolle suukon ja kun äiti huomasi Ilonan tulleen kotiin hän tuli Ilonan luokse ja antoi Ilonalle pitkän halauksen ja kysyi kuinka Ilonan päivä oli sujunut. Ilona alkoi kertomaan äidilleen innolla väsyneestä koulupäivästä ja siitä kuinka väsymys muuttui iloksi tanssiharjoitusten myötä.

Kysymykset sadusta:

Minkä takia Ilona väsynyt? Mitä muita tunteita Ilonalla oli?

Miten Säde ja Helmi reagoivat Ilonan kättäisyyteen?

Miten tyttöjen koulupäivä sujui? Miltä tytoista mahtoi tuntua opettajan toruessa heitä?

Miten Säde toimi harjoituksissa kun hän osasi voltin ja muut tytöt eivät?

Miltä Ilonasta mahtoi tuntua kun hän oppi tuplavoltin?

Miltä Helmestä mahtoi tuntua kun Säde ja Ilona osasivat tuplavoltin, mutta Helmi ei?

Miltä Helmestä mahtoi tuntua kun hän tipahti lattialle? Entä Ilonasta ja Säteestä? Miten

Ilona ja Säde reagoivat Helmen tipahtamiseen?

Miltä tytöistä tuntui kotimatalla? Miten se näkyi?

Miltä Ilonasta tuntui kotiin saavuttuaan?

Onko teillä omia kokemuksia vastaavanlaisista tilanteista? Millainen olo sinulla oli silloin?

Millainen on hyvä olo entä paha? Miten saat itsellesi sellaisen tunteen? Miten hyvä/paha olo voi näkyä?

Miten olet piristänyt tai lohduttanut muita?

Miltä sinusta tuntuu kun sinua kannustetaan?

Toinen satu: Jännitystä joulujuhlassa

Tänään Ilonalla, Säteellä ja Helmellä on jännittävä päivä. Koulussa on joulujuhla, johon tytöt ovat valmistelleet lentoesityksen. Esityksessä keijutytöt lentävät lavan yläpuolella kauniin musiikin tahtiin ja pyörähtelevät uusissa punaisissa mekoissaan. Esitystä tulee katsomaan koko koulun muut oppilaat ja opettajat sekä oppilaiden sukulaiset. Tytöt ovat harjoitelleet esitystä koko syksyn ajan ja ovat todella ylpeitä suunnittelemaastaan esityksestä. Tytöt odottavat esiintymisvuoroaan lavan verhojen takana. Helmi yrittää hauskuuttaa kavereitaan kertomalla juuri oppimansa vitsin, mutta muita keijutyttöjä ei naurata lainkaan. Säde ja Ilona vain hymähtävät pikaisesti ja jatkavat esityksen odottelua totisina. Ilona kurkkaa juhlasaliin ja näkee kuinka paljon keijuja istuu yleisössä. Ilona huomaa perheensä istuvan yleisön joukossa ja vilkuttavan hänelle iloisesti. Ilona ei heilauta kättään perheelleen vaan pujahtaa takaisin verhon taakse. Yhtäkkiä Ilona huomaa, kuinka hänellä on kuuma ja hän tuntee kuinka uusi mekko liimautuu hikiseen ihoon kiinni. Säde tuntee vatsassaan kipristelyä ja miettii onkohan hän tulossa kipeäksi. "Minua ei kyllä jännitä yhtään", sanoo Helmi, joka yrittää istua paikallaan rauhassa, mutta hänen siivet väpättävät eikä hän millään meinaa pystyä pysyä paikoillaan.

"Arvoisa yleisö! Seuraavaksi meille esiintyy kolme hurmaavaa keijutyttöä. Tervetuloa lavalle Ilona, Säde ja Helmi", juontaja kuuluttaa ja yleisö hurraa innoissaan. Tytöt pompaavat pystyyn ja halaavat toisiaan vielä kerran ennen esitystä ja pyörähtävät lavalle lentäen. Esitys sujuu loistavasti, juuri kuten tytöt ovat harjoitelleet. Valot välkehtivät lavalla, musiikki soi ja tytöt pyörähtelevät ilmassa yleisön taputtaessa. Esitys huipentuu tyttöjen kauan harjoittelemaan tuplavolttiin ilmassa. Ilonan, Säteen ja Helmen hymyt ulottuvat korvasta korvaan, kun tytöt laskeutuvat lavalle ja kumartavat yleisölle taputusten raikussa. Tyttöjen opettaja ryntää heti tyttöjen luokse ja halaa jokaista keijutyttöä. "Ihanaa tytöt! Esityksenne oli upea", opettaja huudahtaa. Ilona lehahtaa punaiseksi eikä saa sanaa suustaan. Säde ja Helmi kiittävät opettajaa ja ottavat opettajan tarjoamat piparit vastaan. Ennen esitystä herkut eivät maistuneet tytöille lainkaan, joten piparit maistuvat erityisen hyviltä. Säde huomaa perheensä tulevan yleisöstä tyttöjä kohti. Säde purskahtaa itkuun perheen halatessa häntä. "Säde-kulta, mikä hätänä? teidän esitys oli aivan ihana", Säteen äiti yrittää lohduttaa Keijutyttöä. Säde ei oikein itsekään tiedä miksi alkoi itkemään. Joulujuhlan loputtua kaikki keijutytöt lähtevät perheidensä kanssa kotiin. Ilona kulkee hyppelhtien ja tanssahdellen perheensä vieressä. Tavallisesti kotitytöt ovat Helmen

mielestä inhottavia, mutta sinä iltana Helmi auttoi äitiä mielellään. Säde hauskuutti sisaruksiaan koko illan eikä hänen omasta naurusta tullut loppua ennen kuin äiti tuli komentamaan lapset nukkumaan. Nukkumaan mennessä jokainen keijutyttö mietiskeli esitystä sängyssään hymy korvissa eikä unen saamisesta meinannut tulla mitään.

Kysymykset sadusta:

Mitä ajatuksia satu herätti?

Mitä tunteita keijutyttöillä oli ja miten ne näkyivät?

Miksi luulet tyttöjen käyttäytyneen normaalista poiketen? (esim. Säde purskahti itkuun esityksen jälkeen, Helmi auttoi äitiään kotitöissä)

Mitä voimme oppia sadusta tunteisiin liittyen? (tunteet näkyvät ja tuntuvat kehossa esim. vatsan kipristely, täriseminen)

Välillä tunteita ei haluta näyttää. Miksi joskus on vaikea näyttää sitä, mitä sisimmissään tuntee?

Voiko tunteen salaamisesta olla jotakin hyötyä?

Mietitään esimerkkejä, joissa oma tunne on ollut erilainen kuin minkä on näyttänyt toisille?

Onko kukaan koskaan huomannut jonkun toisen tuntevan jotakin muuta kuin mitä haluaisi muiden uskovan?

Kolmas satu: Keijut auttavat kavereitaan

Keijutyttöjen luokassa on tänään iloinen tunnelma. Kaikki oppilaat ovat vieläkin innoissaan joulujuhlasta ja odottavat malttamattomana tulevaa lomaa. Tänään on vuoden viimeinen koulupäivä ja opettajakin on tänään hyvällä tuulella. Ennen tunnin alkua Keijutyttöt juttelevat tulevasta lomasta. Ilona, Säde ja Helmi ovat suunnitelleet tekevänsä kaikkea kivaa yhdessä loman aikana. Keijutyttöt aikovat ainakin juosta kilpaa pitkin niittyä, katsella elokuvia yhdessä ja herkutella. Säde on eilen askarrellut kotona joulukortit kavereilleen ja haluaa antaa kortit Ilonalle ja Helmelle jo tänään. Säde on käyttänyt korttien tekemiseen paljon aikaa ja on ylpeä kimaltavista korteistaan. Ilona ja Helmi sujauttavat saamansa kortit reppuihinsa juuri ennen kuin opettaja saapuu luokkaan.

“Huomenta keijukaiset! Tänään meillä on syksyn viimeinen koulupäivä ja sen kunniaksi saatte matematiikan kokeet takaisin”, opettaja ilmoittaa. Opettaja aloittaa kokeiden jakamisen ja kiertelee luokassa. Opettaja ojentaa Helmelle tämän kokeen, jota koristaa täydet pisteet ja kimalteleva ponitarra. “Kymppi!”, Helmi huudahtaa ja lähes pyrähtää lentoon innoissaan. “Mä sain kasin”, Ilona ilmoittaa tyytyväisenä. Säde istuu hiljaa pulpetissaan ja katsoo ihmeissään saamaansa koetta. “Miten sain vain kuutosen, vaikka luin ahkerasti”, Säde pohtii pettyneenä. Säde oli nähnyt kovasti vaivaa kokeen eteen ja uskoi saavansa tällä kertaa hyvän numeron. Ilona huomaa, että Sädettä harmittaa ja samalla muistaa kuinka ikävää oli kun hän itse viimeksi pettyi kokeesta saamaansa numeroon. Ilona haluaa piristää ystäväänsä ja ehdottaa yhteistä kivaa tekemistä koulun jälkeen. Helmikään ei enää osaa iloita samalla tavalla saamastaan numerosta, kun huomaa kuinka paha mieli Säteellä on. “Mä voin auttaa sua lukemaan seuraavaan kokeeseen”, sanoo Helmi Säteelle. Ystävien lohduttaessa Säteen kasvoilla pilkahtaa pieni hymy ja häntä ei harmita enää niin paljon.

Ruokailuun on vielä hetki aikaa, joten opettaja ehdottaa, että jokainen oppilas kertoo suunnitelmistaan joululomalle. “Aloita sinä Ilona”, opettaja sanoo. Ilona kertoo heidän perheen viettävän joululomaa kotona yhdessä oleillen ja ulkoillen. Ilona kuulee kuinka takana olevat tytöt naurahtavat ja supattavat kuinka he molemmat pääsevät lomalle toisessa Keijumaassa sijaitsevaan huvipuistoon. Tytöt supattavat innoissaan tulevasta lentomatkastasta ja huvipuiston laitteista. Opettaja kuulee myös tyttöjen puheet ja sanoo, että jokainen perhe voi viettää joululoman juuri niin kuin haluaa eikä mitkään tavat ole toisiaan parempia tai huonompia. “Totta”, huudahtavat Säde ja Helmi. “Mekin olemme kotona

koko joulun ja meistä se on kivaa”. Opettajan ja ystävien sanoista huolimatta Ilona ajattelee, että hänkin haluaisi joululomalla huvipuistoon. Ilonasta tuntuu, että toisessa Keijumaassa olisi paljon kivempaa kuin kotona.

Vielä koulun jälkeenkään Ilona ei ole unohtanut huvipuistoa ja harmittelee Säteelle ja Helmelle ettei ole koskaan päässyt huvipuistoon. Säteen ja Helmen on hankala ymmärtää miksi Ilona vieläkin jaksaa jankuttaa samasta asiasta. “Unohda jo se huvipuisto!”, sanoo Helmi. Helmi ei jaksaisi miettiä huvipuistoa vaan tehdä jotain kivaa. Säde ehdottaa, että tytöt menisivät yhdessä jäätelölle puistoon leikkimään. “Ihana idea!”, Helmi huuhahtaa ja lähtee kävelemään jo kohti jäätelökioskia. Ilonakin alkaa jo unohtamaan huvipuiston ja matkustamisen toiseen Keijumaahan. Ilonaa alkaa naurattamaan hänen iloiset keijukaverit ja Ilona ajattelee, että on heidänkin Keijumaassa kivaa tekemistä.

Keijutytöt söivät valtavat pallot jäätelöä; Ilona mansikkaa, Helmi suklaata ja Säde päärynää. Tytöt jaksoivat leikkiä leikkipuistossa aina hämärän tuloon asti ja heillä oli todella hauskaa yhdessä. Lopulta tytöt lähtivät kohti kotia ja sopivat näkevänsä taas heti huomenna, onhan nyt loma!

Kysymykset sadusta:

Mitä ajatuksia satu herätti?

Miten Keijut olivat kivoja toisilleen sadussa?

Miltä Säteestä tuntui, kun hän sai kokeensa takaisin?

Mikä harmitti Ilona-Keijua? Miksi?

Miksi sanotaan että jaettu ilo on kaksinkertainen ilo?

Mistä voi tietää miltä toisesta tuntuu?

Mitä tekoa olet pyytänyt anteeksi? Miltä se on tuntunut? Oletko antanut anteeksi?

Neljäs satu: Hyvästit keijuille

Joululoma oli jo hyvässä vauhdissa ja tytöt olivat herkutelleet jouluruuilla monta päivää. Tyttöjen mielestä lomalla on ihanaa! Tytöt ovat viettäneet melkein jokaisen lomapäivän yhdessä leikkien, hassutellen ja rentoutuen. Ilona, Helmi ja Säde olivat juuri tulleet aurinkoiselle niitylle ja makoilivat pehmeiden lehtien päällä ja katselivat taivaalla lipuvia pilvenhattaroita. "Mietin juuri meidän syksyä koulussa", sanoi Säde. "Minusta paras muisto on se kun harjoittelimme joulujuhlan lentoesitystä varten ja viimein opimme kaikki tekemään tuplavoltit. Tulin siitä hyvin iloiseksi", Säde jatkoi. "Volttien tekeminen on niin hauskaa! Nyt teemme niitä koko ajan. Minusta kuitenkin kivointa koko syksyssä oli se, että kannustimme toisiamme niin paljon. Kannustimme toisiamme lentoesityksen harjoituksissa, kannustimme kun koetulos harmitti ja kannustimme kun luokan toiset tytöt keuhkelivat heidän lomamatkallaan", Helmi sanoi innoissaan. "Ihan totta!", Ilona huudahti ja tarttui keijuystäviään kädestä. Jokainen keijutyttö ajatteli mielessään, että on tärkeää puhua omista ajatuksista ja tunteista. Nytkin heillä kaikilla oli mukava olo, kun he olivat jutelleet syksyn tapahtumista.

"Katsokaa tuo pilvi näyttää ihan ponilta!", huudahti Helmi. Tytöt kikattivat tyytyväisinä ja jatkoivat makoilua auringon lämmittäessä ihanasti.

Keijumaailmassa on tapahtunut paljon asioita syksyn aikana ja olemmekin voineet oppia niistä jotain liittyen omaan elämäämme. Jos keijutytöt tietäisivät mitä me olemme jutelleet täällä yhdessä keijujen elämästä ja omista kokemuksistamme, he olisivat varmasti ylpeitä teistä tytöistä ja siitä kuinka fiksuja ja ihania olette. Sadut keijumaailman tytöistä loppuvat tähän, mutta ehkäpä vielä joskus pääsemme kuulemaan mitä Ilonalle, Säteelle ja Helmelle kuuluu.

Kysymykset:

Mitä ajatuksia satu herätti?

Miltä tuntui tutustua Keijumaailman tyttöihin?

Opiteko keijuilta jotakin?

Keijun kuva

Info vanhemmille

Hei,

Olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomi opiskelijaa Metropolia ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyönämme toiminnallisen projektin yhteistyössä Icehearts tyttöryhmän kanssa. Tarkoituksenamme on toteuttaa neljä toiminnallista ohjauksetta ja jokaisen toimintakerran kesto on noin 60 minuuttia. Aiheina toimintatuokioissamme ovat tunteiden käsittely ja sosiaaliset taidot. Ryhmän tavoitteena on antaa lapsille mahdollisuus harjoitella sosiaalisia taitoja turvallisessa ympäristössä sekä antaa lapsille kokemuksia, jotka vaikuttavat myönteisesti sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Harjoittelemme tunnistamaan erilaisia tunteita niin itsessä kuin toisessa, sekä ottamaan huomioon myös muiden tunteet ja pohtimaan omaa käyttäytymistä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Näitä taitoja harjoittelemme tarinankerronnan, keskustelun ja erilaisten rooliharjoitusten avulla. Toimintakerroilla jokainen lapsi saa olla oma itsensä, mihinkään ei pakoteta. Ohjaajina pyrimme pitämään ilmapiirin positiivisena ja kannustavana. Lasten nimiä tai muitakaan tunnistetietoja ei tule opinnäytetyöhön näkyviin.

Toivomme, että lapsenne saa osallistua yhteisiin toimintatuokioihimme, ja sitä kautta opinnäytetyömme toteuttamiseen. Mikäli ette halua lapsenne osallistuvan toimintaan niin ilmoittatthan siitä tyttöjen kasvattajalle Nelli Niemelälle tai meille.

Toimintakerrat ovat torstaisin 13.11., 20.11., 27.11. ja 4.12.

Mikäli teillä on kysyttävää opinnäytetyöhömmme liittyen, niin otattehan rohkeasti yhteyttä!

Mukavaa syksyn jatkoa toivottaen,

Jonna Jaakola & Hanna Majanmaa

jonna.jaakola@metropolia.fi hanna.majanmaa@metropolia.fi

Palautelomake tytöille

Mitä mieltä olit toiminnasta? Ympyröi mielipidettäsi parhaiten kuvaavat kasvot

Ympyröi ne asiat mitkä toiminnassa oli mielestäsi parasta

Satujuen kuunteleminen ja niistä keskusteleminen

Keiju-kansio ja keijujen siipien värittäminen

Yhdessä oleminen

Omista kokemuksista kertominen

Omien tunteiden ja käytöksen miettiminen: mitä teen kun olen surullinen, iloinen tai vihainen

Helmi-keijun tilanteiden miettiminen ja luokassa liikkuminen surullisen tai iloisen seinän luo.

Positiivisten asioiden kirjoittaminen toisista ja oman lapun saaminen

Joulukorttien askarteleminen

Aikuisten huomio

Jokin muu, mikä:

Ympyröi ne asiat mitä toiminnasta jäi mieleesi tai mitä opit toiminnan avulla

Erilaisten tunteiden nimiä

Kuinka voin näyttää tunteita kaikille mukavalla tavalla

Keijumaailman tyttöjen kokemukset

Keijukansio

Me kaikki koemme erilaisia tunteita ja näytämme ne eri tavalla

Kuinka voin lohduttaa ja auttaa muita

Itselle tulee hyvä mieli kun on muille mukava

Itselle tulee hyvä mieli kun muut ovat sinulle mukavia

Keskustelut yhdessä

Jokin muu, mikä:

Muuta palautetta ohjaajille Hannalle ja Jonnalle:

Palautelomake tyttöjen kasvattajalle

Kuvaile yhteistyötä opiskelijoiden kanssa

Millaisena koit opiskelijoiden toteuttaman toiminnan?

Kuvaile Keiju-kansion käyttöä arjessa

Aiotko hyödyntää opiskelijoiden toteuttamaa ryhmätoimintaa tai Keiju-kansiota sosiaalisten taitojen ja tunteiden ilmaisemisen harjoitteluun jatkossa?

Miten kehittäisit opiskelijoiden järjestämää toimintaa?

Muuta palautetta Hannalle ja Jonnalle